

Nadezda Simakina 2101427
Merja Stenman-Björn 2101382
Elif Yün 2200426

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2023

“MEITÄ YHDISTÄÄ ULKOPUOLISUUDEN TUNNE”

**Piilorasismi arjen tilanteissa
maahanmuuttajataustaisten tyttöjen ja naisten silmin
kuvaamana**

TIIVISTELMÄ

Nadezda Simakina, Merja Stenman-Björn & Elif Yün

“Meitä yhdistää ulkopuolisuuden tunne.” Piilorasismi arjen tilanteissa maahanmuuttajataustaisten tyttöjen ja naisten silmin kuvaamana

54 sivua ja 6 liitettä

Kevätlukukausi, 2023

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

Kehittämispainotteisen opinnäytetyön tavoitteena on ollut tuoda maahanmuuttajataustaisten tyttöjen ja naisten kokema piilorasismi näkyväksi arjen näkökulmasta heidän kertomanaan. Opinnäytetyö toteutettiin sekä menetelmäpajojen sarjan että dialogitapahtuman avulla. Piilorasismia haluttiin havainnollistaa luovin menetelmin ja kollaasien kautta kohderyhmän Loisto Settlementin maahanmuuttajataustaisen tyttöryhmän avulla. Dialogitapahtumassa kerroimme menetelmäpajan sarjastamme Loisto Settlementissä sekä kuulumme työelämäyhteistyötahojen kommenttipuheenvuoroja piilorasismiin liittyen. Molemmista tapahtumista kerättiin keskustelujen ja anonyymien palautelomakkeiden avulla syksyn 2022 aikana tietoa, jota analysoitiin opinnäytetyössä.

Tulosten mukaan piilorasismi on erittäin yleistä, ja se leviää yhä yhteiskunnassamme myös valtarakenteisiin piilotettuna. Haluamme korostaa, että piilorasismiin puuttuminen on meidän kaikkien asia arjen eri tilanteissa. Yksilön ja yhteisön tuella voimme saada aikaan muutoksen, joka onnistuessaan jää pysyväksi.

Piilorasismi on ilmiönä vielä monille melko tuntematon. Opinnäytetyön avulla tuodaan esiin eri näkökulmia, miten tunnistaa piilorasismi ja sen eri ilmenemismuodot ja miten toimia näissä tilanteissa. Tätä kautta tietoisuus piilorasismista lisääntyy. Juurisyihin puuttumalla edistetään yhdenvertaisen ja monimuotoisen Suomen kehittämistä.

Asiasanat: rasismi, piilorasismi, maahanmuuttajataustaiset tytöt ja naiset, arjen tilanteet

ABSTRACT

Nadezda Simakina, Merja Stenman-Björn & Elif Yün

“The feeling of being outsiders unites us”. Hidden racism perceived with the eyes of multicultural girls and women in their everyday lives

54 pages and 6 appendices

Spring semester, 2023

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor’s Degree in Social Services

Bachelor of Social Services

The purpose of our development-oriented thesis is to make hidden racism visible by giving multicultural girls and women a voice from the perspective of their everyday lives. Our working life companion is Loisto Settlementti ry and a group of multicultural, young women. This thesis consisted of series of creative methods, collages, and a dialogue event as well. At the dialogue event we informed our multicultural, working life experts by experience of the used methods in the collage process, and wanted to hear their comments about hidden racism in the everyday lives of women. We collected information through discussions and anonymous feedback, questionnaires at both events, which we analyzed in our thesis. This material and information were collected in autumn 2022.

The results show hidden racism is very common and widespread. It’s also hidden in the power structure of the society. We wanted to highlight that intervention in racists situations is everybody’s responsibility. With the help of individuals and the community, we can make a positive change that can become permanent. With this thesis we want to make hidden racism seen, as it’s still a very unknown phenomenon. We also want to provide tools on how to face and act in racists situations. We hope that with awareness of the root causes of hidden racism, together we can make a change towards an equal Finland for everyone.

Keywords: racism, hidden racism, multicultural girls and women, everyday life situations

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 Rasismi ja syrjintä.....	6
2.1 Rasismi käsitteenä	6
2.2 Syrjinnän vastainen lainsäädäntö	9
2.3 Arjen piilorasismi ennakkoluuloineen.....	10
2.4 Antirasistinen työote sosiaaialalla	13
3 Maahanmuuttajataustaisten tyttöjen ja naisten asema Suomessa.....	15
4 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet.....	17
5 Toteuttamisympäristö ja yhteistyötahot.....	17
6 Kehittämispainotteisen opinnäytetyön menetelmät	19
7 Työpajasarjan prosessi.....	21
7.1 Työpajan suunnittelu ja toteutus	21
7.2 Työpajatyöskentelyn tuotokset.....	22
7.3 Työpajan tulokset	28
7.4 Työpajan analysointi.....	30
8 Dialogitapahtuman prosessi	32
8.1 Tapahtuman suunnittelu ja toteutus.....	33
8.2 Tapahtuman tulokset.....	35
8.2.1 Kokemuksia ja palautteita rasismista	36
8.2.2 Kirjalliset palautteet dialogitapahtumasta	37
8.3 Tapahtuman analysointi	39
9 POHDINTA	40
9.1 Opinnäytetyön eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyvät perusteet.....	40
9.2 Opinnäytetyön prosessin analyysi	41
9.3 Ammatillinen kasvu.....	43
9.4 Jatkotutkimusaiheet ja kehittämissuositukset	45
9.5 Opinnäytetyön hyödynnettävyys	47
LIITE 1. TYÖPAJAN SUUNNITELMA.....	55
LIITE 2. TYÖPAJAN PALAUTE	57

LIITE 3. TAPAHTUMAN SUUNNITELMA.....	58
LIITE 4. TAPAHTUMAN PALAUTE	59
LIITE 5. HAASTATTELULUPA.....	60
LIITE 6. KUTSU DIALOGITAPAHTUMAAN	61

1 JOHDANTO

Kehittämispainotteisessa opinnäytetyössämme pyrimme selvittämään piilorasismien ilmiötä ja aiemmin tutkittuja ongelmia teorian kautta. Piilorasismi voi ilmetä esimerkiksi mikroaggressiona, stereotyyppinä, ennakkoluuloina, työ- ja kielisyrjintänä, leimaamisena ja erityisesti ulkopuolisuuden tunteena. Piilorasismia on tutkittu enemmän arjessa tapahtuvien tilanteiden näkökulmasta, joita on vaikeampi todentaa. Piilorasismi toimii usein alitajuisella tasolla eikä sitä uskalleta usein ottaa puheeksi tai tehdä näkyväksi.

Tuomme piilorasismien aihepiiriä näkyväksi maahanmuuttajataustaisten tyttöjen ja naisten näkökulmasta. Kohderyhmämme on muodostunut Loisto Settlementissä yhdeksästä 15–18-vuotiaasta maahanmuuttajataustaisesta työstä Pasilan nuorisotyössä. Haluamme päästää ääneen heidät opinnäytetyömme kautta. On tärkeää tiedostaa ja tunnistaa piilorasismien ilmenemismuotoja ja tilanteita arjessa sekä kehittää sen tunnistamiseen ja kitkemiseen eri metodeja, sosiaalialan työssä, maahanmuuttajataustaisten tyttöjen arjessa. Tutkimme ja analysoimme kerätyn tiedon sekä tulosten perusteella kehittämisehdotuksia, jotka myötävaikuttavat rasismia ehkäisevään toimintaan monikulttuurisessa nuorisotyössä sosiaalialalla.

Kehittämispainotteisessa opinnäytetyössämme tavoitteemme on tehdä piilorasismien ilmiötä näkyväksi maahanmuuttajataustaisten tyttöjen ja naisten arjessa luovan toiminnan ja dialogitapahtuman avulla. Tarkoituksemme on kehittää antirasistista työtettä monikulttuurisessa nuorisotyössä sosiaalialalla. Käsittelemme opinnäytetyössämme maahanmuuttajataustaisten tyttöjen ja naisten asemaa Suomessa.

Tutkitun tiedon perusteella meillä on vielä matkaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tiellä kohti tasavertaista Suomea, jossa ihonvärillä, pukeutumisella, kulttuurilla ja uskonnolla ei saisi olla minkäänlaista vaikutusta henkilön asemaan yhteisössä ja yhteiskunnassa. Sosiaalialalla on olennaista kohdata jokainen yksilö tasavertaisesti. Ihmisarvon ja yhdenvertaisuuden tulisi aina olla jakamaton ja itsestään selvä ihmisten erilaisuudesta huolimatta.

2 Rasismi ja syrjintä

Rasismi on moniulotteinen ilmiö, jota seurataan, tarkastellaan ja haastetaan edelleen eri maissa maailmassa uusista näkökulmista. Se ilmenee eri tavalla eri yhteisöissä. Yhdysvaltoja pidetään usein kriittisen rodullisen ajattelun ja tutkimuksen syntymäpaikkana. Samalla afrikkalaiset, karibialaiset ja latinalaisamerikkalaiset ajattelutraditiot, mustien yhteisöt ja siirtomaavastaiset vapautusliikkeet ovat auttaneet kehittämään vastarinnan muotoja ja inspiroimaan afrikkalaisamerikkalaisia yhteiskunnallisia taisteluita. Kriittiset tutkimukset rasismista, rodullistamisesta ja valkoisuudesta ovat tulleet pääasiassa kirjailijoilta ja tutkijoilta, jotka jakoivat mustan radikaalin traditionaalisia näkemyksiä. (Keskinen ym., 2021, s. 46, 56.) Tutkimuspiireissä kriittinen rotuteoria (Critical Race Theory, CRT) sai laajalti julkisuutta, joka keskittyy rasismiin rodullisesta näkökulmasta (Ennsler-Kananen, 2021, s. 180). Dekoloniaalin ja jälkikoloniaalin tutkimusten kannattajat pohtivat koloniaalisuuden ja kolonialismin käsitteitä, niiden suhdetta valtaan ja vaikutusta globaaliin valtajärjestykseen. Jotkut kiinnittivät huomiota erilaisiin poliittisiin, taloudellisiin, tieto- ja sosiaalisiin muutosprosesseihin, kun taas toiset analysoivat kulttuurista näkyvyyttä sekä identiteettiä. Eri näkemyksiä omaavat tutkijat usein kritisoivat toisiaan, vaikka heidän lähestymistavoistaan voi löytää monia yhteisiä teemoja. On tärkeää muistaa, että rasismi on jatkuvasti muuntautuva ilmiö, jota tulee analysoida sekä ajassa että tilassa. (Keskinen ym., 2021, s. 46–50, 55–56.)

2.1 Rasismi käsitteenä

Rasismi mielletään usein asenteeksi tai ennakkoluuloksi. Keskinen, Mkwesha ja Seikkula esittävät tulkinnan, jonka mukaan rasismi on jo valmiiksi järjestelmässä, ja kehottavat tarkastelemaan ilmiötä tästä näkökulmasta. Rasismi on prosessien

organisoitu valtarakenne sekä rodullistamisen prosessi, jossa rotu määrittelee rasismien käsitettä. (Keskinen ym., 2021, s. 55–56.) Rasismien käsite tarkoittaa ihmisen arvottamista alemmiksi arvoiseksi kuin toinen ihminen esimerkiksi etnisen alkuperän, ihonvärin, kulttuurin, kansalaisuuden, uskonnon tai muiden syiden perusteella (Punainen Risti, 2022). Vaikka tällaisissa prosesseissa puuttuu biologinen perusta, niiden sosiaalinen, kulttuurinen ja poliittiset vaikutukset ovat laajoja ja pysyviä (Ennsner-Kananen, 2021, s. 179). Kendi näkee rasismien yhdistelmänä rasistisia käytäntöjä ja rasistisia ideoita, jotka synnyttävät ja normalisoivat rodullista eriarvoisuutta. Hänen mukaansa rasistinen käytäntö on mikä tahansa toiminta, joka luo tai ylläpitää rodullistettua epätasa-arvoa. Rasismi itsessään on institutionaalinen, rakenteellinen ja systemaattinen ilmiö. (Kendi, 2019, s. 18–20.) Nykyään miljoonat ihmiset kärsivät rasistisesta syrjinnästä.

Sana rasismi näyttää olevan ranskalaista alkuperää. Etymologian kannalta sanan alkuosa ”ras”- viittaa rodun käsitteeseen ja toinen osa ”-ismi” tarkoittaa oppia tai aatetta. Jo sanan syntyhistoria on liittynyt nimenomaan rotuoppeihin, nykyään sen merkitys on laajentunut. Ismit eivät aina ole oppeja, vaan pikemminkin heijastavat käyttäytymis- tai ajattelumalleja ja tavoitteita. Sinokin mukaan juuri tällaisessa merkityksessä käytetään rasismi- sanaa suomen kielessä. (Sinokki, 2017, s. 23.) Rasismien ja rodullistamisen ilmiötä on tutkittu Suomessa 2000-luvun alusta lähtien, mutta yksittäisiä tutkimuksia julkistettiin jo aiemmin (Seikkula & Keskinen, 2021, s. 11).

Lavalette ja Penketh korostavat sitä, että rasismi on suhteellisen moderni ilmiö, joka kasvoi kapitalismin kehittyessä ja laajentuessa, heijastuen orjuuden, Imperiumin ja sodanjälkeisen muuttoliikkeen kautta. Jokaisena ajanjaksona rasistisia ideologioita rakennettiin sen näkemyksen perusteella, että valkoinen ”rotu” (race) on parempi kuin musta ”rotu” ja oikeuttaa siten syrjinnän, erottelun ja hyväksikäytön. (Lavalette & Penketh, 2014, s. ix.) Alemanin mukaan (2016) rotu ymmärretään sosiaalisesti rakennettuna konseptina, joka syntyy toisten toiminnasta erityisesti ihonvärin sekä muiden sosiaalisten tekijöiden, kuten uskonnon, sukupuolen ja seksuaalisuuden perusteella (Ennsner-Kananen, 2021, s. 179). Kriittisessä rodun ja valkoisuuden tutkimuksissa rotua ei määritellä biologisena ominaisuutena, vaan sosiaalisesti luotuna luokittelujärjestelmänä,

joka perustuu henkilön fyysisiin ominaispiirteisiin sekä kulttuurisiin tekijöihin, kuten esimerkiksi pukeutuminen ja kieli. Rodun ajatus antaa mahdollisuuden perustella ihmisten epätasa-arvoisia sosiaalisia suhteita, kuten työvoiman hyväksikäyttöä tai vallan keskittymistä. Rodullinen ilmaisu liittyy myös siihen, miten ihmiset tunnistavat itsensä yhteiskunnassa ja millaisiin ryhmiin he luulevat kuuluvansa. (Keskinen ym., 2021, s. 51.)

Kun rodulla ymmärretään käsite tai luokitus, viittaamme rodullistamisen prosessuaaliseen ilmiöön. Rodullistamisen näkökulma mahdollistaa käsityksen rodusta ja sen sisältämistä hierarkisista rakenteista verrattuna sosiaaliseen todellisuuteen institutionaalisella, poliittisella ja jokapäiväisellä tasolla. (Keskinen ym., 2021, s. 51.) Rodullistaminen ymmärretään Hochmanin mukaan (2019) prosesseina, joilla ihmisten on "ymmärretty muodostavan" (people are 'understood to constitute') roturyhmiä. Tällaisten kategorioiden rakentaminen ja ihmisten tunnistaminen Alemanjin mukaan (2016) kietoutuvat erilaisiin sosiaalisiin tekijöihin perustuviin erilaisiin kehitysprosesseihin. (Ennsler-Kananen, 2021, s. 179.) Seikkula ja Keskinen korostavat sitä, että rodullistaminen voidaan ymmärtää tarkoituksellisena prosessina, jossa ihmiset jaotellaan hierarkisesti yhteiskunnallisissa ja kulttuurillisissa käytännöissä. Suomalaisaktivistien keskusteluissa käytetään termiä rodullistettu viittaamaan ei-valkoisiin ihmisryhmiin, kuten syntyperältään ruskeisiin, mustiin tai aasialaisiin. Monissa tutkimuksissa korostetaan sitä, että rodullistamista ja rodun käsitettä tulisi tarkastella yhdessä, koska ne rakentuvat verrannollisesti. Kun ihmisistä tulee rodullisesti ei-valkoinen ryhmä, valkoisuutta esiintyy samanaikaisesti. (Keskinen ym., 2021, s. 52–53).

Rasismi ei liity suoraan muuttoliikkeisiin eikä ole seurausta siitä, koska rodullistavat käsitykset ovat olleet osa arkipäiväistä elämää Suomessa jo vuosisatoja. Rasismi on kohdistunut sekä maahanmuuttajataustaisiin ihmisiin sekä Suomessa pitkään asuviin alkuperäiskansoihin, kuten saamelaiset ja romanit. Rasismista puhuessaan Seikkula ja Keskinen käsittelevät tärkeää näkökohtaa, jossa monikulttuurisuutta tai maahanmuuttajataustaisuutta voidaan käyttää rodullistamisen kategorisoinnin kiertoilmauksena, joka johtaa rasistiseen väärintunnistamiseen. Esimerkiksi joitakin väestöryhmiä, kuten afrosuomalaisia,

luokitellaan oletusarvoisesti ulkomaalaisiksi ja maahanmuuttajaksi, vaikka he ovat syntyneet Suomessa ja tuntevat itsensä suomalaisiksi. (Seikkula & Keskinen, 2021, s. 13.) Professori Keskinen mukaan Suomessa rasismia ei ole otettu vakavasti pitkään aikaan ja sitä vähätellään edelleen, mikä edesauttaa rasismin kasvua. Tuoreet tilastot osoittavat, että afrikkalaistaustaisista maahanmuuttajista 63 prosenttia on kokenut rasistista häirintää. (Kelola, 2021.)

2.2 Syrjinnän vastainen lainsäädäntö

Syrjintä on Suomessa kielletty jo perustuslaissa. Ketään ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan tai syrjiä iän, uskonnon, alkuperän, sukupuolen tai minkään muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Jokaisella on myös oikeus omaan kieleen virallisia asioita hoidettaessa sekä oman kulttuurin ylläpitämiseen (L 731/1999.) Yhdenvertaisuuslaissa määritellään vielä tarkemmin samat asiat ja positiivinen erityiskohtelu minkä tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta ja poistaa tasa-arvoa estäviä toimia tai estää vain näennäistä yhdenvertaisuutta mikä ei todellisuudessa toteudu. Kaikenlainen häirintä ja nöyryyttäminen on myös kiellettyä. Jokaisella henkilöllä on oikeus myös välttämättömään huolenpitoon (L 1325/2014.) Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta korostaa erityisesti sitä, että naiset eivät joudu epäedulliseen asemaan työelämässä tai yhteiskunnassa yleensä sukupuolestaan johtuen. Myös viranomaisten tulee edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa päätöksenteossa (L 609/1986.)

Keskeiset ihmisoikeussopimukset kuten kansainvälinen yleissopimus (KP-sopimus 1966) ovat tulleet voimaan 23.3.1976 Suomen osalta. Sopimuksessa taataan kaikkien, myös lasten, oikeus turvalliseen elämään, rekisteröintiin ja kansalaisuuteen (Lapsen oikeudet i.a). Kansainvälinen rotusyrjintää ehkäisevä sopimus tuli voimaan 1965 ja Suomessa 13.8.1970. Sen tarkoituksena on ehkäistä kaikenlaista syrjintää mikä perustuu ihonväriin, rotuun tai etniseen alkuperään. CERD on rotusyrjinnän vastainen komitea, joka valvoo sopimuksen toteutumista (Ihmisoikeudet, i.a.-a). Kidutuksen vastainen sopimus tuli Suomessa voimaan 1984. Sopimuksen allekirjoittaneet tahot yhdessä sitoutuvat

kidutuksen estämiseen lainsäädännön ja hallinnon kautta tekemällä kidutuksesta rangaistavaa (Ihmisoikeudet, i.a.-b). Kantaväestöön verrattuna maahanmuuttajataustaisilla naisilla on suurempi riski joutua raiskauksen, syrjinnän sekä sanallisen, sanattoman tai seksuaalisen väkivallan uhriksi. Lisäksi tilastojen mukaan lähisuhdeväkivalta kohdistuu yleensä naisiin ja lapsiin. (Siukola ym., 2017, s. 36.)

2.3 Arjen piilorasismi ennakkoluuloineen

Piilorasismissa on usein kysymys pelosta uutta kohtaan esimerkiksi, jos joku näyttää tai kuulostaa erilaiselta. Luottamus voi olla kognitiivista, omaan harkintaan tai tunnekokemuksiin liittyvää. Turvallisuutta luovat myös ennakoitavissa olevat käyttäytymismallit. Tämä selittyy usein tarpeella vastavuoroisuuteen, tuttuuden tunteeseen ja jonkinlaiseen riippuvuuteen toisista ja heidän hyväksynnästä. Jokainen oppii luottamuksen tai epäluottamuksen taidot varhaislapsuuden lähiyhteisöissään. Perusluottamus muodostuu osaksi ihmisen persoonaa ja identiteettiä. Luottamus on avain hyvien ihmissuhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen sekä onnistuneeseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen, (Raatikainen, 2015, s. 21–23.)

Arjessa piilorasismi näyttäytyy kohtaamattomuutena. Se voi olla selän kääntämistä tai sitä, että bussi ajaa ohi, jos pysäkillä on ei valkoinen henkilö. Kaupassa voi palvelutiskillä joutua odottamaan pitkäänkin omaa vuoroaan. Esimerkiksi ensin maahanmuuttajataustaisen asiakkaan palvelemista täytetään kaikki palvelutiskin astiat. Viivyttelyllä osoitetaan asiakkaalle ”hänen paikkansa” eli asiakkaiden tärkeysjärjestys ja asiakkaan toissijaisuus muihin verrattuna. Stereotypiat elokuvissa tai muussa tuotannossa lisäävät piilorasistista viestintää. Usein mustat tai värilliset (PoC, people of colour) ovat pahiksia, reppanoita tai ”näennäisen humoristisen,” usein pilkanteon kohteita (Lemma, 2021, s. 107.)

Rasismi ei näyttäytyä aina näkyvästi arjessa vaan se on usein jo valtarakenteisiin piilotettuna mahdollistaen valkoisille kansalaisille jo lähtökohtaisesti paremmat mahdollisuudet edetä (Seikkula & Hortelano, 2021, s. 149). Harva pysähtyy miettimään näitä asioita vaan ikään kuin turtuu käytäntöihin pitäen niitä normaaleina ja hyväksyttävänä. Klassisena esimerkkinä on, että maahanmuuttajataustaisia tyttöjä ja naisia ohjataan helposti lähihoitajiksi ja parturi-kampaajiksi ja poikia ja miehiä mekaniikoiksi ja bussikuskeiksi. Ammatillaiset kouluissa unohtavat akateemisen koulutuksen mahdollisuuden ammatinvalinta ja jatkokoulutus tilanteissa, edesauttaen rakenteellisen syrjinnän jatkumista maahanmuuttajataustaisten oppilaiden keskuudessa. Rasismissa on ennen kaikkea kyse siitä, että arvotamme toisen etnisen ryhmän eriarvoiseen asemaan essentiaalististen eli synnynnäisten ominaisuuksien perusteella (Haasio & Mattila, 2021, s. 194).

Rasismista on lukuisia erilaisia määritelmiä monenlaisissa konteksteissa. Lakiteksti, arkikieli, rasismi aatteena ja asenteena värityy eri näkökulmista. (Haasio & Mattila, 2021, s. 192–193.) Esimerkiksi Suomessa syntyneitä henkilöitä kutsutaan yhä maahanmuuttajataustaisiksi ulkonäön perusteella, vaikka he itse mieltävät itsensä suomalaisiksi. Myös keskustelun sävy ratkaisee sen, miten käsitteet maahanmuutto tai monikulttuurisuus ymmärretään ja missä tilanteissa niitä käytetään eli sanoja voidaan käyttää piilorasistisesti tuomalla korostetusti esiin rotu ja hierarkia. (Seikkula & Keskinen, 2021, s. 13, 15.)

Rasistisissa ennakkoluuloissa on kyse usein tietämättömyydestä sekä opituista kielteisistä asenteista. Usein nämä kulkevat sukupolvien yli eräänlaisena kielteisenä perintönä. Rodullistaminen on tapa kategorisoida maahanmuuttajat omaan lokeroonsa (Haasio & Mattila, 2021, s. 195). Kielteisestä kategorisoinnista johtuen, jotkut maahanmuuttajataustaiset kokevat velvollisuudekseen kertoa, että he eivät käytä yhteiskunnan sosiaalietuksia (Seikkula, M., & Hortelano, 2021, s. 155–157). Opittuun diskriminaatioon pitää puuttua avoimella dialogilla, jossa molemmat osapuolet suostuvat kuuntelemaan toisiaan ja erilaisia näkökantojaan. Voimakkaita tunnereaktioita tulisi välttää, sillä ne vähentävät mahdollisuutta aitoon jakamiseen, kuuntelemiseen ja ymmärtämiseen. Barrikadit rakentuvat usein hyökkäämällä toisen osapuolen mielipiteitä vastaan.

Tietämättömyydestä ei kannata rangaista vaan pyrkiä keskustelemaan. Oman käytöksensä jokainen voi päättää itse ja miten haluaa viestiä asioita.

Koko Hubara (2017) teos, *Ruskeat tytöt*, kuvaa arjen rasismia näin: melkein joka päivä tai ainakin viikoittain kuulemme kadulla syrjiviä lauseita, kuten “menee sinä sinne mistä olet tullutkin” (Hubara, s. 19, 2017). Arjen rasismi näyttäytyy myös oletuksilla toisesta ihmisestä, jotain mistä ei olla täysin varmoja, esimerkiksi suhteessa ihonväriin, puheeseen, käytökseen, synnyinmaahan tai olettamalla, että kaikki arabit ovat muslimeja. Oppilaitoksissa on tärkeää ymmärtää yhdenvertaisuutta ja tasapuolisuutta korostavan pedagogiikan merkitys. On kiistämätön tosiasia, että Suomessa eniten rasismia kokevan mustat ihmiset. Siksi onkin erikoista, että Suomi on julistettu maailman onnellisimmaksi maaksi 2018 ja 2019, vaikka juuri samaan aikaan erityisesti mustat ihmiset kokivat rasismia. Onneksi eri mustat taiteilijat ja aktivistit ovat nostaneet asiaa esille. (Alemanji, 2021, s. 205.) Rodullistamisen perusajatus on essentiaalinen eli se, että rotuun liittyvät aina tietynlaiset ominaisuudet kuten älykyys tai taiteellisuus ja luovuus. Tätä kautta myös arvotettiin rodut eri järjestykseen niin, että valkoiset olivat hierarkian ylimpänä ja mustat kaikkein alimpana. Rodullistamisessa ei nähdä yksilöä vaan yksilö edustaa vain ryhmää ja sen ominaisuuksia (Haasio & Mattila, 2021, s.194–195.)

Poliisien keskuudessa on myös laajasti havaittu rasismia, vaikka sitä ei myönnetäkään julkisesti. Se on ikään kuin itsestään selvyyys minkä kaikki tietävät, mutta sitä ei verbalisoida. Esimerkiksi eläköitynyt poliisiylijohtaja Mikko Paatero vahvistaa näkemyksen kirjassaan 2016. Hän näkee turvapaikanhakijoiden joukossa rikollisia, jotka hyväksikäyttävät toisia. Vaikka kyseessä on selkeä huoli turvallisuudesta, on viesti yksinkertaisesti syrjivä. (Himanen, 2021, s. 185–186.) Rasismi ja ennakkoluuloisuus ei ole vain yksilöiden ominaisuus, vaan sitä esiintyy erilaisissa yhteisöissä ja instituutioissa, jotka ovat hyväksyneet tietynlaisen tavan toimia (Haasio & Mattila, 2021, s. 224).

Liban Sheikh kertoo, että fiksuus ja korkea koulutus eivät kulje aina käsi kädessä vaan joskus ihmetellään, jos ei valkoinen henkilö on asiantuntija tehtävissä. Usein ajatellaan, että vain työväenluokka ei ymmärrä näitä asioita. Silti monasti

rasismi piilee myös korkeasti koulutettujen työntekijöiden ja arvostettujen työyhteisöjen rakenteissa eikä siitä voida aktiivisesti puhua vaan se mitätöidään hiljaisuudella tai loukkaannutaan, jos se nostetaan esille puolustautumalla, että nyt loukataan niitä, jotka ymmärtävät antirasismia ja suhtautuvat kielteisesti itse rasismiin. Henkilöt eivät ymmärrä valtarakenteisiin piilotettua rasismia. (Sheikh, 2021, s. 198–199.)

Piilorasismissa on pohjimmiltaan kyse uusien asioiden, kulttuurien ja tapojen vierastamisesta. Jos kuuluu ryhmään, joka on lähtökohtaisesti pelokas kaikkea uutta kohtaan, saattaa se näyttäytyä käytöksessä vihana ja raivona. Hyökätään uutta vastaan, koska se halutaan ikään kuin poistaa omasta turvallisesta ja tutusta ympäristöstä joskus jopa väkivalloin. Jos lapsuudessa ei ole opetettu kommunikointitaitoja ja vahvistettu monimuotoisuuden merkityksellisyyttä ja miten käsitellä vieraita ja uusia asioita, voi syntyä jatkuvia konflikteja, jotka eskaloituessaan synnyttävät voimakasta eristäytymistä ja suoranaista bunkkeroitumista.

2.4 Antirasistinen työote sosiaalialalla

Antirasismi tarkoittaa aktiivisen syrjinnän ehkäisemistä ja vastustamista sekä yhdenvertaisen ympäristön edistämistä (Ahmed & Eid, 2018, s. 88). Kendin mukaan antirasismi on kasauma rasisminvastaisia menettelytapoja, jotka johtavat rodulliseen tasa-arvoon ja vahvistavat samalla antirasistisia ajatuksia siitä, että roturyhmät ovat yhdenvertaisia kaikista ilmeisistä eroavaisuuksistaan huolimatta (Kendi, 2019, s. 20). Antirasismi on erinomainen vastalääke sekä rodulliselle että muulle syrjinnälle ja sorrolle. Keskinen mukaan antirasismi on monimuotoista, ja se voidaan määritellä sen mukaan, minkälaisia rasisminvastaisia keinoja käytetään. Esimerkiksi yksi tärkeistä jakolinjoista on radikaalin ja maltillisen antirasismien välillä. Tämän jaottelun keskeinen ajatus on se, että nähdäänkö rasismi kiusaamisena missä voidaan puuttua tilanteisiin lainsäädäntöä käyttämällä vai käsitelläkö rasismia yhteiskuntaan kuuluvana elementtinä, joka vaatii uusia järjestysmääräyksiä. (Keskinen ym., 2021, s. 58.)

Antirasistisella työotteella uskalletaan käsitellä ja reflektoida erilaisia työtapoja ja ajatusmalleja (Järvinen, 2021).

Antirasistisella työotteella nuorisotyössä pyritään tukemaan ja kohtaamaan kaikki tasa-arvoisesti. Tämä työote edellyttää yksilöltä sitä, että pystyy tarkastelemaan omia toimintatapojaan uusista näkökulmista (Anttonen & Bhuiyan, 2022, s. 10). Monet ihmiset toimivat tietämättään syrjivästi. Toiset saattavat uskoa, ettei heillä ole rasistisia ajatuksia tai ideologioita, mutta samalla he eivät välttämättä vastusta rasistista käyttäytymistä tai reagoi siihen, jos he huomaavat sitä (Hunt, 2022, s. 46). Antirasistisella työotteella nuorisotyössä voidaan vaikuttaa joskus pienelläkin muutoksella sekä opetella nuorten kanssa antirasismia jo varhaisessa vaiheessa. Ammattilaisen tärkeimpiä tehtäviä on tunnistaa ennakkoluuloja ja pyrkiä kitkemään niitä pois.

Kendin mukaan (2020) sosiaalityön käytäntö ja koulutus edellyttävät ennen kaikkea aktiivista asennetta, jos sosiaalista oikeudenmukaisuutta halutaan realistisesti toteuttaa (Hunt, 2022, s. 46). Suomen punaisen ristin (2023) mukaan jokaiselle on oikeus puuttua rasismiin. Antirasistisessa työskentelyssä on tärkeää, että organisaatio ja yhteiskunta tunnistavat sekä tiedostavat rasismia. Suomen punaisen ristin julkaisussa käsitellään sitä, että miten voidaan toimia antirasistisesti. Tärkeintä on tietoisuuden lisääminen aiheesta, yksilön oikeuksien tunnistaminen, omien ennakkoluulojen tiedostaminen, niistä irtautuminen sekä rasismiin puuttuminen. (Suomen punainen risti, 2023.) Myös rasismia ulottuvuuksien ja ennakkoluulojen ymmärtäminen edellyttää sitä, että meidän tulee tutustua ensin historiaan. Rasismi tuottaa yksilölle turvattomuuden tunnetta, joka vaikuttaa henkilön koko elämään.

Antirasistinen työote vaatii yksilöltä toimenpiteitä. Aluksi rasistisissa tilanteissa voi esittää esimerkiksi kysymyksen, miksi henkilö ajattelee rasistisesti ja miten hän perustelee ajatuksensa. Seuraavalla antirasistisen työotteen tasolla tulee rohkeasti ilmoittaa rasistisesta käytöksestä johdolle eli tehdä virallinen valitus. (Hunt, 2022, s. 46.) Antirasistinen työote vaatii käytöstopojen, valtarakenteiden ja normien tarkastelua sekä kritisoimista eri näkökulmien kautta (Rauhankasvatusinstituutti ry, i.a.) Rasismia ehkäisyn ja antirasistisen työotteen

ensimmäisenä askeleena on tietoisuuden lisääminen eriarvoisuudesta kiinnittämällä huomiota niihin tekoihin, jotka edistävät yhdenvertaisuutta. Tietoisuuden lisäämisellä voi lisätä ymmärrystä peilaten omia ennakkoluulojaan. Pieni askelkin voi viedä merkittävästi asioita eteenpäin ja vaikuttaa tulevaisuuteen.

3 Maahanmuuttajataustaisten tyttöjen ja naisten asema Suomessa

Suomen kehityspolitiikan ytimessä keskitytään erityisesti tyttöjen ja naisten oikeuksiin. Kehityspolitiikan tavoitteena on ihmisoikeuksien toteuttaminen ja sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen sekä tyttöjen, että naisten aseman parantaminen. (Ulkoministeriö, i.a.) Suomessa on tarjolla naisille kolmannen sektorin yhdistyksiä ja erilaisten toimijoiden järjestämiä palveluita, jotka ovat tarkoitettu yleensä naisten aseman vahvistamiseksi ja tasa-arvon edistämiseksi. Yhdistyksien ja muiden toimijoiden yhteinen tavoite on se, että maahanmuuttajataustaiset tytöt ja naiset eivät jäisi yhteiskunnan ulkopuolelle. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2016, s. 58.)

Tilastokeskuksen mukaan maahanmuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, jonka molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla tai ainoa vanhempi on syntynyt ulkomailla. Lisäksi suomalaistaustaiseksi kutsutaan yksilöitä, joiden vanhemmista vähintään yksi on syntynyt Suomessa. (Tilastokeskus, i.a.) Maahanmuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, joka on muuttanut maasta toiseen ja tällä tarkoitetaan yleensä ulkomailla syntynyttä ihmistä. Maahanmuutto termillä tarkoitetaan kaikkia ihmisiä, jotka ovat muuttaneet Suomeen eri perusteiden vuoksi, kuten esimerkiksi opiskelun, työn tai perhesyiden vuoksi. Lisäksi tällä käsitteellä tarkoitetaan henkilöitä, jotka ovat pakotettuja lähtemään omasta maastaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, i.a.)

Ulkomaalaistaustainen tarkoittaa henkilöä, jonka molemmat vanhemmat tai tiedossa oleva vanhempi ovat syntyneet ulkomailla. Tämä henkilö voi olla syntynyt Suomessa tai ulkomailla tai olla Suomen tai muun maan kansalainen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, i.a.) Tietämättömyys termeistä ja ennakkoluulot aiheuttavat syrjintää toista henkilöä kohtaan yhteiskunnassa. Kuten Koko Hubara kirjoittaa kirjassaan, että hän on ruskea suomalainen tyttö (Hubara, s. 20, 2017).

Tasa-arvo näkyy myös vahvasti suomalaisessa lainsäädännössä. Tasa-arvolain tarkoitus on ehkäistä ja estää sukupuoleen kohdistuvaa syrjintää ja kannustaa parantamaan naisten asemaa (L 609/ 1986). Naisten tulee tietää omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Tämä vahvistaa oman aseman tiedostamista ja turvaamista (Sjöholm, 2019).

Tutkimuksien mukaan, maahan muuttaneista henkilöistä, monet työkäiset miehet ja naiset jäävät usein ilman työtä monenlaisten syiden takia (Siukola ym., 2017, s. 28–29). Esimerkiksi kulttuurilliset- tai uskonnolliset näkemykset, heikko suomenkielentaito, ennakkoluulot, puutteelliset resurssit ja mielenterveysongelmat vaikuttavat kielteisesti naisten osallistumiseen työelämään. Tämä vähentää myös naisten osallisuutta ja heikentää kuulluksi tulemistä yhteiskunnassa. Suomessa maahanmuuttajataustaisten asemaa tukevat lait, erilaiset aktiiviset toimijat ja yhdistykset. Tikkasen mukaan naiset tarvitsevat mentoreita, jotka voivat kulkea rinnalla ja tämä on erityisen tärkeää Suomeen muuttaneille naisille. Uuden yhteiskunnan ja maahan sopeutumisen lisäksi maahanmuuttajataustaiset tytöt ja naiset kokevat suvun ja yhteisön painostuksen koko ajan hartioillaan. (Tikkanen, 2019.)

Käytämme opinnäytetyössämme maahan muuttanut ja maahanmuuttajataustainen termiä, koska haluamme tuoda esille, että yleensä yhteiskunnassa maahanmuuttajataustainen ja ulkomaalainen- sanan ajatellaan olevan synonyymejä. Valitsimme ja käytimme maahanmuuttajataustainen termiä, joka tuli meille työelämätahon kohderyhmästä. Työpajassa oli paikalla myös maahanmuuttajataustainen tyttö, jolla toinen vanhempi oli suomalainen ja toinen oli syntynyt ulkomailla. Lisäksi kotoutumisen uusi sanasto palvelee maahan

muuttaneita niin, että sanastoa yhdenvertaistetaan ja samalla voimavaraistetaan maahanmuuttajia toimijuuteen (Valtioneuvosto, 2021).

4 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyömme tarkoitus on selvittää rasismien sekä piilorasismien ilmiöitä ja niiden juuria kansainvälisesti sekä erityisesti Suomessa. Kehittämispainotteisessa opinnäytetyössämme tarkoituksemme on tehdä näkyväksi maahanmuuttajataustaisten tyttöjen ja naisten asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkimuksessamme käsittelemme ja kehitämme antirasistista työtettä monikulttuurisessa sosiaalityössä.

Tavoitteenamme on päästää maahanmuuttajataustaiset tytöt ja naiset ääneen luovin menetelmin ja avoimella dialogilla piilorasismista. Lisäksi haluamme antaa tilaa maahan muuttaneiden tyttöjen ja naisten kokemuksille, arjen rasismista. Tavoitteenamme on vaikuttaa yhdenvertaisemman yhteiskunnan rakentamiseen lisäämällä tietoisuutta piilorasismista.

5 Toteuttamisympäristö ja yhteistyötahot

Työelämätahtomme ja kohderyhmämme on Loisto Setlementti ry:n Pasilan sosiaalinen nuorisotyö, jossa käytetään kulttuuri- ja sukupuolisensitiivistä työtettä. Loisto Setlementti on setlementtiyhdistys, joka on poliittisesti ja uskonnollisesti puolueeton. Toiminta koostuu erilaisista harrastuksista, yksilöllisestä tuesta, läksyjen aputoiminnoista ja tapahtumista. (Loisto Setlementti, i.a.) Toiminnan kohderyhmänä ovat Pasilan lapset ja nuoret.

Nuorisotyön tavoitteena on tukea ja vahvistaa kohderyhmän sosiaalista kanssakäymistä sekä elämänhallintaa. Loisto Settlementti tarkoittaa sosiaalisella nuorisotyöllä ennen kaikkea sitä, että ehkäistään syrjäytymistä ja tehdään työtä sosiaalisen pääoman saavuttamiseksi. Pasilan nuorisotyö on ollut vahvasti mukana rasismien ja syrjäytymisen vastaisessa työssä.

Kohderyhmämme, Loisto Settlementin yhdeksän henkilön ryhmä nuoria maahanmuuttajataustaisia tyttöjä, ovat iältään 15–18-vuotiaita koululaisia. Alustavassa keskustelussamme selvisi, että he ovat kaikki muslimeja ja monet heistä pukeutuvat uskontonsa mukaisesti. Lisäksi he ovat kaikki vielä yläkoulussa tai lukiossa osallistuen aktiivisesti Loisto Settlementti ry:n toimintaan edistään yhdenvertaisuutta arjessaan. Työpajasarjaa ja sen tuloksia käsitellään dialogitapahtumassa yhdessä tilaisuuteen kutsuttujen työelämäyhteistyökumppaneiden ja kutsuvieraiden kanssa. Dialogitapahtumaan osallistuivat työelämätaho Loisto Settlementti ry lisäksi seuraavat yhteistyökumppanimme: Afaes ry, Mirsal ry, Nicehearts ry sekä kutsuvieraamme Ruskeat tytöt ry.

AFAES on lyhenne Afrikkalaisten ja Afrikkalais-eurooppalaisten yhdistyksestä. Monikulttuurisuus ja ennakkoluulottomuus ovat otettu huomioon yhdistyksen kaikissa toiminnoissa. AFAESin tarkoitus on integroida afrikkalaiset maahanmuuttajataustaiset henkilöt suomalaiseen yhteiskuntaan sekä edistää yhteistyötä eri järjestöjen, viranomaisten ja toisten afrikkalaisten kanssa. (AFAES ry, i.a.)

Mirsal ry on voittoa tavoittelematon kansalaisjärjestö, joka on tarkoitettu erityisesti Arabian kieltä puhuville henkilöille. Tavoitteena on tukea ja kannustaa heidän sosiaalista ja kulttuurillista integraatiotaan suomalaiseen yhteiskuntaan sekä lisäksi vahvistaa arabialaisten osallistumista yhteiskuntaan. He haluavat huomioida erityisesti arabialaisten naisten äänen yhteiskunnassa, jossa nainen ei ole vain tytär, sisko, äiti tai puoliso, vaan ihan mitä vain hän itse haluaa olla tai tehdä, kuten mieskin. (Mirsal ry, i.a.)

Nicehearts ry on tytöille ja naisille tarkoitettu yhdistys, jonka tavoitteena on edistää heidän asemaansa yhteiskunnassa ja tukea heidän osallisuuttaan. Nicehearts ry keskittyy toiminnassaan erityisesti ehkäisemään syrjäytymistä, vahvistamalla tyttöjen ja naisten osallistamista. Yhdistys tekee aktiivisesti vaikutustyötä ja järjestää monipuolisia aktiviteetteja kohderyhmille. Nicehearts ry:n arvot muodostuvat tasa-arvosta, yhdenvertaisuudesta, yhteisöllisyydestä ja ilosta. (Nicehearts ry, i.a.)

Ruskeat tytöt ry on yhdistys, jonka tavoitteena on esittää ruskeiden ihmisten ajatuksia ja mielipiteitä suomalaisessa mediassa. Koko Hubara aloitti vuonna 2015 kirjoittamaan blogia, jonka jälkeen ruskeat tytöt tulivat Suomessa hyvin tunnetuksi. Yhdistys perustettiin vuonna 2017. Se on ensimmäinen suomenkielinen kulttuurimedia yhdistys, joka on ruskeilta tytöiltä ruskeille tytöille. (Ruskeat tytöt, i.a.)

Tärkeänä yhteistyökumppanina meillä oli Lauren Stevens, joka työskenteli vielä syksyllä 2022 Monihelissä, monikulttuurisessa ja yli 100 järjestön verkostossa, Terkku-hankkeen koordinaattorina. Hänen ansiostaan löysimme opinnäytetyölle monia edellä mainittuja yhteistyökumppaneita. Tämä helpotti merkittävästi opinnäytetyömme aloittamista.

6 Kehittämispainotteisen opinnäytetyön menetelmät

Opinnäytetyön kehittämispainotteisen osan toteuttamiseksi olemme valinneet luovan taidelähtöisen työmenetelmän, joka vastaa kohderyhmämme tarpeita ja auttaa keskustelemaan nuorten kanssa monimutkaisesta ja herkästä piilorasismin aiheesta. Taidelähtöiset menetelmät ovat yleinen käsite, joka viittaa eri taidemuotojen avulla työskentelyyn. Menetelmien tavoitteena on vaikuttaa tai saada aikaan muutosta osallistujien toiminnassa ja ajattelussa. (Lehikoinen & Vanhanen 2017, s. 10.) Taide toimii kommunikaatio- ja vuorovaikutusvälineenä

niillä tunnealueilla, joilla on joskus vaikea löytää sanoja. Taiteellisen itseilmaisun avulla asiakkaiden haastavat kokemukset voivat tulla näkyviksi ja kuulluiksi. (Känkänen, 2013, s. 68–69.) Pidämme tärkeänä, että taidelähtöisissä työmenetelmissä jokaisen oma työskentelyprosessi on yhtä keskeinen kuin luovan työn lopputulos tai teoksen esteettinen arvo (Lehikoinen & Vanhanen 2017, s. 10). Taidelähtöisille menetelmille olennaista on, että kuka tahansa voi osallistua taidoistaan ja aikaisemmasta kokemuksestaan riippumatta. Luova toiminta ei edellytä asiakkaalta taiteellista lahjakkuutta. (Tuhkunen, 2019, s. 17.)

Luovuus on osa kulttuurien välistä osaamista. Se tarjoaa mahdollisuuden ratkaista ongelmia ja antaa vaihtoehtoja niiden ratkaisemiseksi. (Kannelsuo, 2014, s. 44.) Luova toiminta auttaa kehittämään kykyä tarkastella ilmiöitä uudesta näkökulmasta (Huhtinen-Hildén & Karjalainen, 2019, s. 12). Huhtinen-Hildén ja Isola (2018a, 2018b) korostavat sitä, että ryhmässä koettu luova toiminta lisää osallisuuden kokemusta. Se antaa henkilölle ymmärryksen siitä, että voimme itse vaikuttaa kokemukseemme ja tulkita sen merkitystä itsellemme. (Huhtinen-Hildén & Karjalainen, 2019, s. 13.) Olemme samaa mieltä, että luovassa toiminnassa ihminen voi saada uusia näkökulmia elämäänsä sekä muita tärkeitä kokemuksia (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2021). Luovuus tukee kulttuurien välistä osaamista. Se tarjoaa mahdollisuuden erilaisille vaihtoehdoille ja ratkaisuille. (Kannelsuo, 2014, s. 44.) Taiteellisen menetelmän avulla on mahdollisuus myös kehittää empatiakykyä ja tutkia ja vahvistaa omaa identiteettiään (Tuhkunen, 2019, s. 17).

Dialogitapahtuman päätavoitteena oli dialogi piilorasismista hyvässä ja kunnioittavassa ilmapiirissä. Vuorovaikutus- ja kohtaamistilanteiden tärkeinä elementteinä ovat luottamus, avoimuus sekä läsnäolo (Kara & Åkerlund, 2020, s. 50). Tällöin asiakas on subjekti eikä ohjauksen kohde, ja häntä lähestytään kunnioittavasti ja hyvässä vuorovaikutuksessa kuunnellen ja huomioiden (Raatikainen, 2015, s. 18). Rakentavassa vuorovaikutuksessa dialogiin osallistujat tuovat omia mielipiteitään ja ajatuksiaan esille usein voimaannuttaen muita.

7 Työpajasarjan prosessi

Opinnäytetyön kehittämispainotteisessa ensimmäisessä osassa loimme ja toteutimme tapahtumasarjaa piilorasismista yhteistyökumppanillemme Loisto Settlementti ry:lle syksyllä 2022. Ennen varsinaisen suunnitelman aloittamista tapasimme jo kohderyhmämme yhdeksän, 15–18-vuotiasta, maahanmuuttajataustaista nuorta naista yhden kerran. Käymässämme yhteisessä keskustelussa tytöt valitsivat yksimielisesti taidelähtöiset ja luovat menetelmät. He kokivat luovan kollaasityöpajan mieleiseksi tavaksi havainnollistaa piilorasismia arjessaan.

Kollaasi, ranskan sana "coller" – liimaaminen tai kiinnittäminen, on kuvataiteen menetelmä, jossa taideteos luodaan erilaisista materiaaleista, kuten esimerkiksi sanomalehtipaperista, värillisestä paperista ja valokuvista (Tuhkunen, 2019, s. 43). Kollaasitekniikka on iästä ja taidoista riippumaton tapa ilmentää tuntemuksiaan, sillä taiteen tekemiseen riittävät kuvien valinta, leikkaaminen ja liimaaminen ilman taiteellisista lahjakkuutta toisin kuin esimerkiksi maalaamiseen tai piirtämiseen. Merkittäviä kognitiivisia taitoja ei tarvita. Kollaasitekniikka on myös ei-verbaalinen tapa ilmaista itseään, jopa alitajuisesti, hyvinkin vaikeista aiheista. Jotta kollaasien tekeminen onnistuu jokaiselta, on hyvä, että ohjaaja on perehtynyt tekniikkaan etukäteen ja osaa neuvoa tehtävän tekemisessä. (Leavy, 2018, s. 361–362.) Kollaasimenetelmä sopii hyvin yhteiskunnallisten teemojen käsittelyyn monikulttuurisissa ryhmissä. Se on myös toimiva työkalu kulttuurisen identiteetin pohdintaan. (Tuhkunen, 2019, s. 43.)

7.1 Työpajan suunnittelu ja toteutus

Keskustelimme ennen työpajan aloittamista Loisto Settlementin nuoriso-ohjaajan kanssa alustavasti syksyn teemasta, joka palvelisi parhaiten heidän syksyn aiheitaan yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta ja sovimme aikataulusta. Toteutimme kaikki kolme työpajaa syys- ja lokakuussa 2022 (liite 1). Ensimmäisellä kerralla keskustelimme rasismista ja piilorasismista. Kävimme läpi

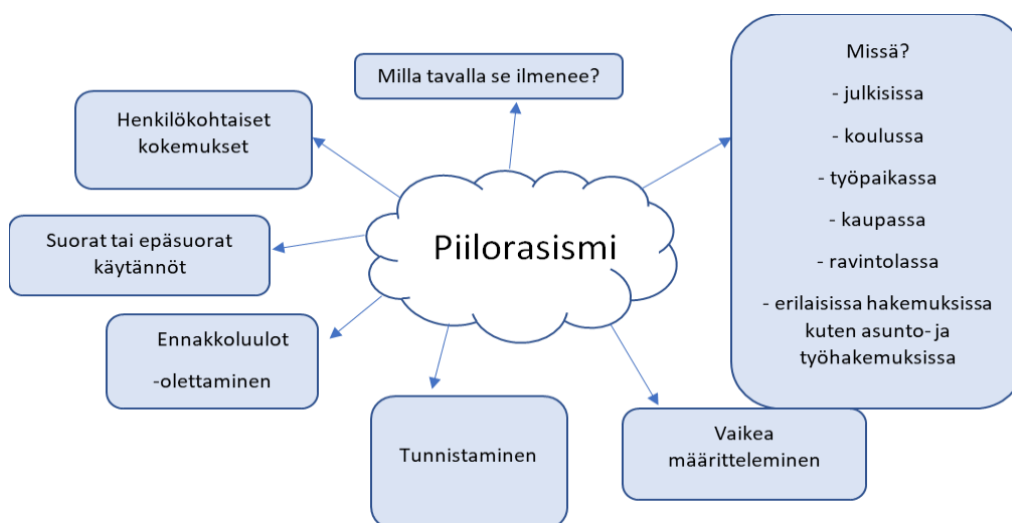
aihettamme, piilorasismia maahanmuuttajataustaisten tyttöjen arjessa, teorian keinoin, rakentaen siitä yhdessä mind mapin. Kysyimme heiltä: Mitä piilorasismi tarkoittaa sinulle itsellesi ja mitkä ovat haasteet piilorasismien tunnistamisessa? Missä kohtaat sitä ja mitkä ovat sen erityispiirteet?

Toisella kerralla kävimme kollaasitekniikkaa läpi sekä otimme esille apuvälineeksi tekemämme mind mapin. Ryhmäläiset saivat rypistää kuvia tai väripapereita, repiä niitä sormilla ja yhdistää niitä satunnaisesti eri tavoilla. He saivat käyttää värejä ja muita materiaaleja. Oli tärkeää, että osallistujat eivät ylianalysoineet sitä, mitä olivat tekemässä, vaan kuuntelivat omia tunteitaan ja ajatuksiaan. Kollaasimenetelmässämme tavoitteena ei ollut luova tulos, vaan jokaisen oma prosessi.

Kolmannella kerralla kävimme läpi kollaaseja ja toteutimme loppurefleksion. Reflektiovaiheessa jokaista osallistujaa pyydettiin pohtimaan seuraavia kysymyksiä: mikä on oman teoksen nimi, mistä se kertoo, miten kollaasi liittyy piilorasismiin, mitä tunteita ja ajatuksia se heijastaa? Tämän jälkeen jokainen ryhmäläinen esitteli oman kollaasinsa ja toisilla ryhmän jäsenillä oli mahdollisuus myös kommentoida muita kollaaseja. Jokainen tapaaminen kesti kaksi tuntia.

7.2 Työpajatyöskentelyn tuotokset

Tyttöryhmän mukaan piilorasismi on hyvin henkilökohtainen kokemus ja subjektiivinen oletus, jota on vaikea määritellä ja tunnistaa, koska siihen vaikuttavat myös omat ennakkoluulot. Mind mapissa kuvattu piilorasismi ilmenee eri tilanteissa – julkisissa kulkuvälineissä, kouluissa, työpaikoissa, kaupoissa, ravintoloissa sekä kielisyrjintää esiintyy erilaisissa hakemuksissa, kuten esimerkiksi asunto- ja työhakemuksissa, sillä kielivalikoima on todella suppea (kaavio 1). Loisto Settlementti ry ryhmän nuoret tytöt kertoivat kaikki syntyneensä Suomessa. Aluksi keskustelu oli hapuilevaa ja tunnustelevaa, mutta yhteisen jakamisen kautta pääsimme tutustumaan toisiimme, kokemuksiimme ja aiheeseemme paremmin.

KAAVIO 1: Kohderyhmän mind map

Luovan toiminnan tulokset ovat kahdeksan kollaasia, joista kuusi oli Loisto Settlementin nuorten tyttöjen tekemiä ja kaksi ohjaavien opiskelijoiden. Loppukeskustelussamme kävimme läpi kaikkia teoksia ja kuuntelimme tyttöjen tulkintoja niistä. Jokainen antoi nimen omalle teokselleen ja kertoi tarinan omasta kollaasistaan.

Ensimmäinen kollaasi on nimeltään "Totuus" (kuvio 1). Teoksen sanoma on viestittää rasistisille huutelijoille ja hiljaisille pään pudistajille uhrien näkökulmaa. Kollaasin avulla tekijä halusi kertoa, että "enää en pakene" vaan vastustan rasismia ja piilorasismia arjessani.

KUVIO 1: Totuus -kollaasi

Toinen kollaasi "Rauha" (kuvio 2) kertoo vahvasta toiveesta maailman- ja mielenrauhaan sekä ilmentää koettua rasismia. Tekijällä on voimakas tarve rauhaan, vaikka hän on ollut alistettuna ja rasismin kohteena. Kollaasin avulla halutaan kysyä, että kuinka voisimme pysyä totuudessa? Mielenrauhan alla on toteamus "ei täyttänyt unelmiaan vaan tyhjensi ne."

KUVIO 2: Rauha -kollaasi

Kolmas kollaasi on nimeltään ”Muukalainen” (kuvio 3) ja siinä on kuvattuna ”Alien passport” eli muukalaispassi, joka kertoo kokijan mielenmaisemasta viestittäen, miten hän näkee oman paikkansa yhteiskunnassa, vaikka on syntynyt Suomessa. Tekijä kokee, ettei hän vielääkään kuulu joukkoon ja tämä aiheuttaa hänessä sekavia tunteita. Häntä on satuttanut myös piilorasistinen tokaisu opettajalta: ”Jopa NN, maahanmuuttaja, tietää.” Hän ihmettelee kollaasissaan, että miksi ajatuksen ja ilmaisun vapaus koetaan joskus vapaudeksi olla ajattelematta? Hän laitto kollaasiinsa lauseen ”Meitä yhdistää ulkopuolisuuden tunne.”

KUVIO 3: Muukalainen -kollaasi

Neljäs kollaasityö on nimeltään Planeetat ja kaikkien tunteiden paikka (kuvio 4). Tekijän mukaan maapallo ja avaruus ovat kiistattomasti kaikkien tunteiden paikkoja sekä kielteisten että myönteisten. Tunteiden purkaminen on erittäin tärkeää kaikille.

KUVIO 4: Planeetat ja kaikkien tunteiden paikka -kollaasi

Viides kollaasi on nimeltään "Judging a book by it's cover" (kuvio 5). Kuvassa on sitaatteja kuten "en anna kenenkään viedä elämäniloani" tai "moni on kysynyt mitä teemme." Tekijän mukaan kollaasi on monikerroksinen ja heijastelee hänen ajatuksiaan sanallisissa viesteissä.

KUVIO 5: Judging a book by it's cover -kollaasi

Kuudes kollaasi on nimeltään ”Maailma – taivas helpottaa” (kuvio 6). Se kertoo kokijan maailmasta ja miten hän sen hahmottaa. Hän kokee itsensä yhä pakolaiseksi. Hän on kyllästynyt. Asioiden pitäisi kohentua niin, että jokainen olisi yhdenvertainen saman taivaan alla.

KUVIO 6: Maailma –taivas helpottaa -kollaasi

Ohjaajien kollaasit ovat kaksi viimeistä. Seitsemäs kollaasi on nimeltään ”Elämän ikkuna” (kuvio 7) kertoen siitä, että ikkunasta näkee sen mitä haluaakin nähdä. Kollaasi kertoo myös tunteiden sekavuudesta. Ristiriitaisuus on ilmiselvää. Sitä ilmaisevat lause ja sanat: ”vihdoinkin saan olla minä, muslimi, maahanmuuttaja, suomalainen, hylkääminen.” Kahdeksas kollaasi on nimeltään ”Äidinkieli uhkana” (kuvio 8). Se kuvaa sotaa ja kertoo surullisesti siitä, että myös oma äidinkieli voi olla pelon triggeri eli laukaisija toisille. Esimerkiksi sota tai muu väkivalta voi aiheuttaa puuttumista toisen henkilön aksenttiin. Lopuksi jokainen Loisto Settlementin nuorista tytöistä sekä kolmanteen työpajaan osallistuja, halusi lähettää viestin yhteisellä lauseella:

”Ehjimmät meistä ovat sirpaleista tehty.”

Keräsimme kirjallista palautetta kyselylomakkeilla (liite 2). Saimme vastauksia yhteensä seitsemän kappaletta. Viisi vastaajista kertoi kokeneensa rassistista käytöstä, yksi ei vastannut ensimmäiseen kysymykseen ja yksi ei osannut vastata. Kuitenkin piilorasistiseksi tapahtumapaikaksi mainittiin kahdessa tapauksessa päiväkotia, kuudessa tilanteessa koulu ja julkiset paikat. Lisäksi kaksi vastaajista mainitsi rassistisen käytöksen tapahtuneen työpaikallaan. Kaikki seitsemän vastasivat, että heidän läheisensä ovat kokeneet rasismia. Kysyttäessä, että oletko aiemmin ajatellut piilorasismia, rasismia ja niiden ilmenemismuotoa, viisi vastasi kyllä ja kaksi vastaajista ei osannut sanoa. Kun puheeksi tuli keskustelu rasismista koulussa vain kaksi vastaajista vastasi, ”kyllä,” samoin kaksi vastasivat ”ei” ja kolme vastaajista ei osannut sanoa tai muistanut varmasti oliko asiasta ollut puhetta. Vain kaksi vastasivat kohtaan, että tulevaisuudessa, jossa ei olisi rasismia, ei tarvitsisi sietää syrjintää tai rotuun liittyvää kiusaamista tai muuta törkeää käytöstä.

Loisto Settlementin tyttöryhmän kanssa huomasimme, että kohderyhmän arjessa rasismi ja erityisesti piilorasismi olivat niin ”normaalia,” että sitä oli joskus heidän itsensäkin vaikea hahmottaa. He halusivat ohittaa tilanteet välillä reagoimatta niihin mitenkään, vaikka ajoittain he ottivat tiukastikin kantaa omaan kohteluunsa tai vastasivat huutelijoille. Jotkut huutelijat esimerkiksi käskivät maahanmuuttajataustaisten nuorten naisten painua takaisin omaan maahansa. Nuoret naiset saattoivat kysyä huutelijoilta: ”Mihin minä menen, takaisin äidin kohtuunko?” Tytöt sanoivat, että parasta oli itse kollaasin tekeminen. Yksi suora palaute oli: ”Ohjaavat opiskelijat tekivät työpajoista upeita ja heidän työotteensa oli ammattimainen. Tuntui hyvältä tulla kuulluksi ja nähdyksi juuri sellaisena kuin on.”

Tyttöryhmän ohjaaja, Johanna Seppä, antoi myös kirjallisen palautteen meille:

”Elif, Merja ja Nadezda pitivät piilorasismi-teemaisen työpajan Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön 15–18-vuotiaiden tyttöjen ryhmälle syksyllä 2022. Jo ennen varsinaista työpajaa ryhmän nuoret saivat osallistua työpajan suunnitteluun ja minusta ohjajana oli ihanaa, että heidän omat kokemuksensa ja

toiveensa otettiin heti alusta lähtien huomioon. Tytöt saivat kertoa juuri sen verran kuin halusivat omista kokemuksistaan ja mielipiteistään. Koen, että työpajan aikana kävimme ryhmän kanssa tärkeää keskustelua ja katsoimme asiaa monesta eri näkökulmasta. Oli ihanaa nähdä, miten nuoret kokosivat omia kollaasejaan teemaan liittyen. Vaikka aihe on raskas ja varsinkin nuorten kokemukset surullisia, niin työpaja antoi toivoa sille, että asiat tulevat muuttumaan parempaan ja me kaikki voimme jotenkin vaikuttaa positiivisesti. Elif, Merja ja Nadezda ohjasivat työpajaa lempeästi ja nuoria kuunnellen ja kunnioittaen. Uskon, että nuoret tytöt herättävät myös niitä, jotka eivät itse rasismia kohtaa, ymmärtämään paremmin heidän tilannettaan. Ymmärrys ja empatia ovat tärkeitä voimavaroja, joita maailma tarvitsee lisää. Meidän pitää uskaltaa keskustella myös vaikeista teemoista ja löytää keinoja vähentää piilorasismia ja tuoda sitä näkyviin. Koen, että työpaja oli hyvin voimauttava nuorille ja se toteutettiin heidän ehdoillaan.”

7.4 Työpajan analysointi

Kollaasityöpajan sarjasta pitivät kaikki. Oli tärkeää saada palautetta siitä, että se miten puhuimme ja keskustelimme yhdessä, tuntui turvalliselta. Osa olisi halunnut, että työpajasarja jatkuu vielä pidempään. Huomasimme, että nuorille oli helpompaa sanoittaa omia mielipiteitään ja ajatuksiaan taiteen avulla, koska asioista suoraan keskusteleminen vaikutti välillä ylivoimaiselta näin rankasta aiheesta. Toiminnallinen menetelmä auttoi oman äänen esille tuomiseen. Meille kolmelle opinnäytetyön kirjoittajalle tuli yllätyksenä se, että miten vaikeaa nuorille on verbalisoida rasismia puhumalla. Toisaalta sekin tuli yllätyksenä, kun nuoret olivat hyvin aktiivisia itse menetelmässä ja kuvasivat kollaasien avulla rasismia todella voimakkaasti.

Koimme tärkeäksi sen, että nuoret tytöt uskalsivat sanoittaa kokemuksiaan ja rohkaistuivat jakamaan ajatuksiaan muun ryhmän kanssa. Otamme jatkossa huomioon sen, miten tärkeää on miettiä toiminnallisia apukeinoja rankkojen aiheiden käsittelyssä. Tämä toimii suurimman osan kohdalla, mutta toisilta se onnistuu avoimen dialogin kautta. Asiakastyössä luottamuksen rakentaminen vie aikaa ja välillä se voi vaatia eri työskentelymuotojen kokeilemistä, kuten menetelmät, apuvälineet tai yhdessä tekeminen (Ikonen & Hirschovits-Gerz, 2022; Leavy, 2018, s. 68). Huomasimme, että luottamuksen luomiseksi oli tärkeää osallistua myös itse keskusteluun ja kertoa omista lähtökohdistaan ja kokemuksistaan. Havainnoimme, että työpajan ryhmässä rakentui luottamus ja jokainen osallistuja tunsivat olevansa turvassa ryhmässä ja se auttoi verbalisoimaan piilorasismiin liittyviä kokemuksia ja ajatuksia. Jokainen nuori osallistui työpajan prosessiin.

Osallistujat uppoutuivat kollaasitehtävään innostuneesti. Lisäksi saimme haastatteluluvan allekirjoitettuna jokaiselta. Loisto Settlementistä kollaasin tekemiseen osallistui kuusi henkilöä sekä lisäksi kaksi tämän opinnäytetyön kirjoittajaa. Ketään Loisto Settlementin osallistujista ei haluttu rajata mitenkään luovan prosessin kollaasityöpajassa. Luovuus oli ilmeistä kollaasien tekemisessä sekä niiden vahva omakohtainen sanoma. Yhdessä tekemisen kokemus oli vahva, vaikka kollaasit olivatkin henkilökohtaisia. Kollaasipajasta saamamme palautteet saivat meidät tuntemaan, että opinnäytetyömme työpajasarja onnistui ja tavoitimme sillä työelämäyhteistyötahomme kohderyhmän nuoret tytöt. Läsnäolo ja luottamus, puolin ja toisin, kantoivat pitkälle tämän yhteisen kollaasityöpajasarjan ja koko prosessin ajan.

Työpajasarjan suunniteltu sisältö toteutui mielestämme lähes kokonaisuudessaan, vaikka annoimme mahdollisuuden asiakaslähtöisyyteen ja sitä kautta vaikuttamiseen. Esimerkiksi joskus kahden tunnin tapaamisella meni

noin puoli tuntia aikaa kaikkien nuorten paikalla saapumiseen. Tästä syystä tuottava työaika ei aina riittänyt joidenkin tehtävien suorittamiseen. Sovimme tapaamisten tehtävät joustavasti tilanteen mukaan ja luovuimme joistain keskustelunaiheista. Esimerkiksi kolmannessa tapaamisessa jätimme pois kokonaan ohjelmasta rasismien vastaisen toiminnan ja annoimme muuhun keskusteluun aikaa. Sovimme, että Loisto Settlementin kohderyhmän nuorisohjaaja, Johanna Seppä, jatkaa keskustelua antirasistisesta työotteesta seuraavissa kohtaamisissa nuorten tyttöjen kanssa työpajasarjamme lisäksi.

Yksi työpajojen järjestämisen haasteista oli mielestämme niiden aikataulu. Tapasimme kohderyhmän kanssa maanantaisin heidän koulunsa ja työharjoittelunsa jälkeen. Kiireisen päivän jälkeen, joka oli täynnä erilaisia asioita, sekä nuoret tytöt että me tunsimme olomme väsyneiksi. Ihannetapauksessa olisimme halunneet valita toisen sopivamman ajan, mutta realistisesti se oli erittäin vaikeaa toteuttaa. Työpajojen suunnittelussa keskityimme ensisijaisesti kohderyhmän aikatauluun ja sopeuduimme siihen. Toisen ja kolmannen tapaamisen välillä meillä oli pidempi tauko johtuen siitä, että nuorilla tytöillä oli koeviikkoja koulussa. Tästä syystä loppurefleksiossa, tyttöjen mielestä, heidän oli vaikeaa muistaa kaikkia tunteitaan ja ajatuksiaan, joita heillä oli kollaaseja tehdessään. Kokemuksestamme ymmärrämme, että reflektointi olisi parasta tehdä pikaisesti luovan toiminnan jälkeen.

8 Dialogitapahtuman prosessi

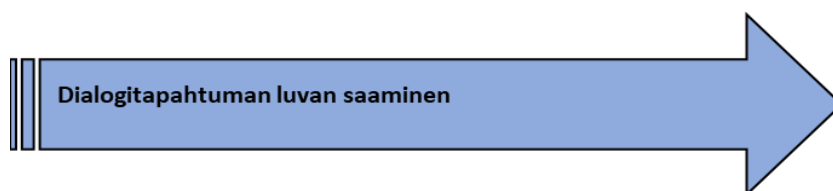
Opinnäytetyön kehittämispainotteinen toinen osa, avoin dialogitapahtuma, oli suunniteltu erityisesti Diakin monikulttuurisuutta opettaville opettajille ja moninaisuutta- ja monikulttuurisuutta opiskeleville opiskelijoille marras-joulukuussa, Diakin Helsingin kampuksella, eri monikulttuuristen toimijoiden kanssa. Mukaan kutsuttuina olivat työelämätaho Loisto Settlementti ry sekä muita

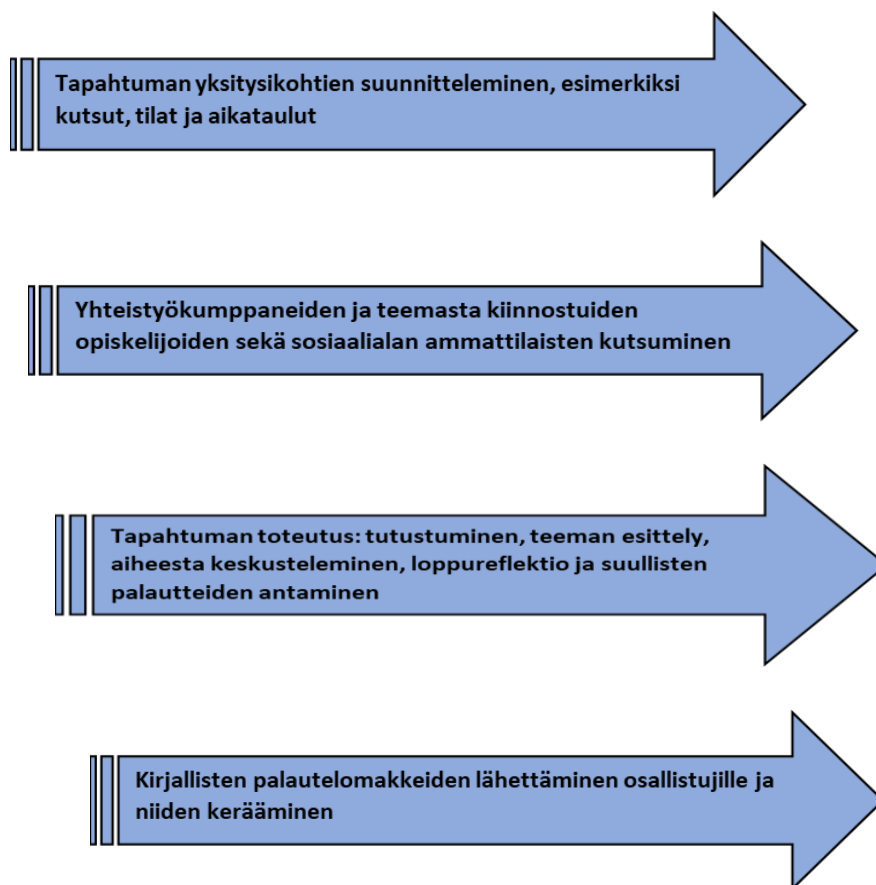
yhteistyökumppaneita AFAES ry, Mirsal ry ja Nicehearts ry sekä kutsuvieraina Ruskeat Tytöt ry. He kaikki kohtaavat piilorasismia arjessaan järjestötyössään. Tapahtuman aihe oli kollaasityöpajasarjan tuloksen esittelemine ja avoin keskustelu aiheesta eri osallistujien kanssa heidän omista lähtökohdistaan. Tapahtumassa halusimme käsitellä piilorasismia ilmiönä ja analysoida tuloksia ammattilaisten näkökulmasta. Avoimen keskustelun avulla keräsimme ajatuksia ja kehittämisideoita antirasistisesta työotteesta monikulttuurisessa toiminnassa nuorten tyttöjen kanssa (liite 3).

8.1 Tapahtuman suunnittelu ja toteutus

Aloitimme dialogitapahtuman suunnittelun jo kuukausia ennen. Teimme kutsut (liite 6) ja lähetimme niitä muistutusviestinä sähköpostilla useaan kertaan. Saimme hyvin vähän vastauksia ja mietimme jopa tapahtuman perumista, mutta onneksi silloinen ohjaava lehtorimme kannusti meitä jatkamaan muistuttaen meitä siitä, että opinnäytetyö on prosessi ja kaikki vaiheet kuuluvat siihen. Olemme tästä erittäin kiitollisia, sillä ulkopuoliset asiantuntijat ja kokemusasiantuntijat toivat oman tarvittavan lisänsä piilorasismien juurisyiden analysointiin ja kohtaamiseen arjessa.

Dialogitapahtuma oli ennakoimaton ja jännittävä jo järjestettäessä. Oli vaikea arvioida, että ketkä tulevat paikalle ja miten keskustelu sujuu. Pohdimme, että pystymmekö opinnäytetyön ryhmänä inspiroimaan muita avoimeen dialogiin pelkäämättä. Meille oli kuitenkin tärkeää, että saamme luotua välittömän kontaktin osallistujiin, myös tekninen puoli jännitti. Mitä jos yhteydet eivät pelaa ja ääni ei kuulu.

KAAVIO 2: Dialogitapahtuman prosessi

Opinnäytetyön dialogitapahtuma järjestettiin Diakonia-ammattikorkeakoulussa Helsingissä ja toteutettiin pääosin etäyhteydellä. Tapahtumaan osallistui kolme opinnäytetyön tekijää ja yhteensä yhdeksän kutsuvierasta: Loisto Settlementin nuoriso-ohjaaja, AFAES ry puheenjohtaja, Mirsal ry työntekijä, Niceheartsin Naapuriäiti-hankkeen koordinaattori ja kolme harjoittelijaa ja kaksi Ruskeat Tytöt ry:n työntekijää. Paikan päällä oli kaksi osallistujaa ja muut osallistujat olivat etäyhteydellä. Dialogitapahtumamme oli suunniteltu suomeksi. Osallistujien joukossa oli kuitenkin niitä, jotka ymmärsivät suomen kieltä, mutta eivät puhuneet sitä kovin hyvin, joten keskustelimme kahdella kielellä, suomeksi ja englanniksi, ja käänsimme puheenvuoroja tarpeen mukaan. Tapahtumaan sisältyi tutustumiskierros, opinnäytetyön aiheen ja kehittämisosion esittely, osallistujien puheenvuorot, loppurefleksio ja palaute tapahtumasta.

Kerroimme aluksi kehittämispainotteisen tutkimuksemme aiheen, sen tarkoituksen ja tavoitteet, kohderyhmämme, työelämätahon ja yhteistyökumppanit. Kerroimme osallistujille kollaasityöpajan sisällöstä sekä toiminnasta. Näytimme heille mind mapin ja osallistujien kuusi kollaasia. Kerroimme, että dialogitapahtuma on viimeinen meidän opinnäytetyön toteutus- ja kehittämisvaihe ennen käsikirjoitusta ja reflektiota koko prosessista. Osallistujille oli paljon henkilökohtaisia kokemuksia piilorasismista. Niiden jakaminen oli voimaannuttavaa, koska jokaista kertojaa tuettiin ja vahvistettiin. Lisäksi kysyttiin ja varmistettiin, että onko rasistinen kokemus raportoitu eteenpäin asianmukaisille tahoille. Lähetimme osallistujille palautelomakkeen suomen ja englannin kielellä kysyen, että antavatko he meille luvan mainita mielipiteensä opinnäytetyön tekstissämme omalla nimellään vai anonyymisti.

8.2 Tapahtuman tulokset

Dialogitapahtuma pidettiin Diakissa 7.12.2022 (liite 3). Suurin osa 11 monikulttuurisen taustan omaavista asiantuntijoista osallistui etänä, mutta kaksi heistä olivat paikan päällä. Näytimme ja esittelimme PowerPoint koosteessa opinnäytetyömme työpajasarjaa pähkinäkuoressa. Lisäksi näytimme osallistujille Loisto Settlementissä tehdyt kollaasit kertoen niiden taustoista ja merkityksestä jokaisen kollaasin tekijän näkökulmasta. Piilorasismista virisi innostunut keskustelu sekä saimme erittäin hyvää palautetta siitä, että mitä voimme vielä mainita opinnäytetyössämme eri näkökulmineen. Tapahtumassa kaikille osallistujille annettiin aikaa omien ajatuksiensa ja mielipiteidensä jakamiseen. Saimme tapahtumasta paljon hyödyllisiä näkökulmia aiheeseen liittyen sekä kysymyksiä, joita emme olleet vielä miettineet syvällisemmin.

8.2.1 Kokemuksia ja palautteita rasismista

Saimme palautetta, että rasismissa on henkilöön liittyvä rakenne ja se määritellään selkeästi jokaisen oman position kautta. Henkilön mielestä on tärkeää ymmärtää, hyötyykö kyseinen henkilö rasisesta rakenteesta vai ei. Puhujan mukaan oli hienoa, että tapaamisissamme kohderyhmän kanssa keskustelimme paitsi osallistujien henkilökohtaisista kokemuksista myös tilanteista, joissa he havaitsivat rasismia muita ihmisiä kohtaan. On olennaista, että jokainen henkilö muodostaa oman asenteensa rasismiin. Osa osallistujista halusivat kommentoida omalla nimellään.

Fatima Usman, AFAES ry puheenjohtaja, kertoi millä tavalla hänen poikansa pääsi kansainväliseen kouluun Helsingissä. Ennen opintojensa aloittamista poika sai valintakirjeen, jossa todettiin, että hänet on hyväksytty kouluun opiskelijaksi. Kun pojan äiti tuli kouluun ja koulun rehtori näki hänen mustan ihonvärinsä, hän kirjoitti toisen kirjeen, jonka mukaan poikaa ei oltukaan hyväksytty kouluun. Seuraavana päivänä äiti otti molemmat kirjeet mukaansa, jossa hänen poikansa oli sekä hyväksytty että ei hyväksytty kouluun, ja vei ne rehtorin toimistoon luvaten viedä ne julkisuuteen, jos hänen poikansa ei saa opiskelupaikkaansa takaisin. (Fatima Usman, AFAES ry, henkilökohtainen tiedonanto, 7.12.2022.) Toinen puhuja kommentoi, että on todella tärkeää ohjata ihmisiä oikeiden viranomaisten luokse tekemään ilmoituksia rasisista tapatumista. Lisäksi on tärkeää seurata yhdenvertaisuuden toteutumista ja ryhtyä aktiivisiin toimenpiteisiin, jos lakia rikotaan. Pidimme äidin toimintaa poikkeuksellisen rohkeana.

Yksi osallistuja painotti sitä, että naiset kohderyhmänä voisivat esittää konkreettisia esimerkkejä omasta elämästään, kertoen missä he ovat nähneet tai kokeneet rasismia. Hän lisäsi, että Niceheartsin Naapuriäiti-koulutuksen yhteydessä herää usein kysymyksiä rasismista, kuten miksi yleensä on vaikea edes aloittaa dialogia rasismista ja miksi tästä aiheesta on yleensä niin haastavaa

keskustella. Toinen puhuja ehdotti, että opinnäytetyön pohdinnassamme olisi hyvä miettiä, mitä voimme tehdä rasismien vähentämiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa. Hänen mukaansa tämä on tietysti iso työ, mutta voisimme ajatella konkreettisia pieniä askelia, joita voimme itse kukin toteuttaa omalla tavallamme omista lähtökohdistamme käsin. Hän uskoi, että meillä kaikilla on varmasti kokemuksia rasismista ihonväristä riippumatta. Hänestä olisi mielenkiintoista kuulla myös esimerkkejä siitä, miten yksilö on toiminut rasisisessa tilanteessa vai pystyikö hän yleensä vaikuttamaan ja jos pystyi, niin mihin toimiin hän ryhtyi.

8.2.2 Kirjalliset palautteet dialogitapahtumasta

Dialogitapahtuman jälkeen keräsimme kirjallista palautetta palautelomakkeilla (liite 4). Kysyimme, että mitä jäi mieleen tapahtumasta? Minkälaisia kehittämissideoita sinulle heräsi aiheesta? Saitko dialogitapahtumasta ja muilta asiantuntijoilta uutta pohdittavaa? Miten dialogitapahtumaa ja opinnäytetyötämme voisi hyödyntää työssäsi? Olisiko jotain mitä olisit halunnut lisätä dialogitapahtuman sisältöön, entä muita ajatuksia? Saimme osallistujilta vain kolme palautelomaketta. Palautteenantajat halusivat, että heidän nimensä pysyvät anonyymeinä.

Yksi kommentoi dialogitapahtumaa sanomalla, että kävimme paljon tärkeää keskustelua ja teema oli todella ajankohtainen. Hänen mukaansa opinnäytetyöstä tulee varmasti tärkeä kehittämisspainotteinen tutkimus, josta on hyötyä erilaisissa monikulttuurisissa foorumeissa. Toinen kommentoi, että antirasististen tavoitteiden saavuttamiseksi kaikkein tärkeintä olisi lisätä osaamista ja ymmärrystä aiheesta työryhmän sisällä. Jotta kenttätyö ja tehty kehittämisspainotteinen tutkimus todella palvelevat kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia, täytyy sen tapahtua tiedostavasta asemasta. Hänen mukaansa on myös elintärkeää miettiä kattavasti, miksi työtä tehdään ja määritellä oma

positio ja työryhmän sisäiset positiot suhteessa käsiteltäviin aiheisiin ja esimerkiksi kehittämispainotteiseen tutkimukseen osallistuviin ihmisiin. Lisäksi hän huomautti, että teemme antirasistista työtä meiltä meille -periaatteella. Hänen mukaansa opinnäytetyössä tutkimuksen kohteena olevat kokemukset ovat siis myös meidän elettyä todellisuuttamme, josta ammennamme tietoa kaikkeen tekemiseemme, keskiössä ovat marginaalissa olevat ihmiset ja heidän tarpeensa.

Osallistujat ehdottivat, että olisi hyvä jatkaa työpajasarjoja, jotta niissä päästäisiin pureutumaan vielä syvemmälle piilorasismin aiheeseen ja käsitteisiin. Tapahtuman suurin anti oli käsitellä yhdessä piilorasismin aihetta. Syntyi jollakin tasolla myös vahva tunne yhteisistä tunnekokemuksista arjessa, siitä mitä olemme itse nähneet ja kokeneet. Usein piilorasismin kokemukset ovat niin henkisesti kuluttavia, että niitä on raskasta pohtia yksin. Tätä kautta me kaikki saimme ikään kuin vertaistukea tämän tärkeän aiheen käsittelyyn. Lähtökohtaisesti olimme kaikki sitä mieltä, että piilorasismiin tulee puuttua välittömästi tavalla tai toisella. Jos tilanne on liian uhkaava avoimeen kontaktointiin itse tilanteessa, pitää silloin pyytää esimerkiksi virkavaltaa avuksi soittamalla hätänumeroon.

Yhteistyökumppanimme Lauren Stevens ei voinut osallistua dialogipajaamme työtehtävien päällekkäisyyden vuoksi, siksi liitämme Laurenin tarinan erikseen opinnäytetyömme dialogitapahtuman tuloksiin. Hän kertoi urapolustaan ja elämästään Suomessa:

“Kerran pääsin työhaastatteluun Pakolaisapu ry:hyn, josta olin hakenut toimistoassistentin paikkaa. Työ sisälsi muun muassa siivousta ja vähän asiakaspalvelua. Minulle sanottiin, että kielitaitoni ei riitä työhön. Se oli järkytys ja vaikutti pitkään itsetuntooni. Olin ajatellut, että mahdollisuuteni olisivat paremmat, kun olen kotoisin Euroopasta. En osaa edes kuvitella, miten vaikeaa esimerkiksi Afrikasta ja Lähi-Idästä tulleilla maahanmuuttajilla on, kun heihin kohdistuu ihan erilaisia ennakkoluuloja. (Lauren Stevens, henkilökohtainen tiedonanto, 7.2.2023.)”

8.3 Tapahtuman analysointi

Dialogitapahtuma oli meille merkittävä kehittämispainotteinen osa opinnäytetyötämme, koska halusimme kuulla ammattilaisten äänen ennen käsikirjoituksen kirjoittamista. Opinnäytetyön kirjoittamisen aikana meillä oli työelämätahon lisäksi monia muita yhteistyökumppaneita. Dialogitapahtumassa saimme tavata heidät kaikki, esittelimme heille kehittämispainotteisen tutkimuksemme sekä työpajan tuloksia, keskustelimme opinnäytetyömme keskeisistä käsitteistä yhdessä.

Saimme yhteistyökumppaneiltamme ja kutsuvierailta arvokkaita neuvoja ja kommentteja, jotka auttoivat meitä myöhemmin parantamaan ja monipuolistamaan käsikirjoituksemme tekstiä ja analysointia. Lisäksi avoimessa dialogissa asiantuntijoiden kanssa löysimme tärkeitä avauksia opinnäytetyön johtopäätösten pohtimiseen. Keskustelu avasi uusia näkökulmia rasismiin ja sen määrittelymiseen.

Tapahtuman aluksi oli tärkeää luoda luottamuksellinen ilmapiiri meidän kaikkien, osallistujien ja opinnäytetyön kirjoittajien välille, sillä puhuimme hyvin henkilökohtaisesta ja osittain arasta aiheesta, piilorasismista. Meillä kaikilla on luottamuksesta oma kokemuksemme. Peilaamme sitä kautta suhdettamme ja luottamusta toisiimme, miten itse tunnemme pärjäävämmemme noissa tilanteissa muihin nähden sekä itseluottamustamme. Otamme tietoisesti riskin luottamalla sekä altistamalla itsemme ja tunteemme empaattiseen dialogiin ja henkilökohtaiseen jakamiseen. (Raatikainen, 2015, s. 27.) Onnistuessaan tämä on erittäin palkitsevaa, mutta epäonnistuessaan haavoittavaa ja usein salpaavaa.

Tapahtumassa olivat apuna PowerPoint-diat. Tapahtumassa ei myöskään ilmennyt suuria ongelmia tekniikan kanssa, vaikka se jännittikin. Kaipasimme kuitenkin yhdessä oloa kasvokkain. Analyysimme mukaan dialogitapahtumassa olisi ollut parempi olla enemmän keskusteluaikaa, jos käsitellään näin laajaa

aihetta kuten piilorasismi. Mielestämme dialogitapahtumamme sujui tosi hyvin ja saimme mielenkiintoista palautetta sekä ehdotuksia aiheemme kehittämiseksi.

Dialogitapahtumassamme oli muutama osallistuja, jotka eivät kyenneet ilmaisemaan itseään tarpeeksi sujuvasti suomeksi. Sen takia sovimme heti alussa, että käännämme lyhyesti suomesta englanniksi ja päinvastoin näitä kohtia, jotka vaativat yksityiskohtaisempaa ymmärtämistä. Tämä ei ollut suunnitelmassamme, mutta meillä oli tulkkauksesta kokemusta sekä harjoittelusta että työssä. Merja Stenman-Björn otti rohkeasti tulkin roolin ja selviytyi tästä tehtävästä onnistuneesti. Tulevaisuutta ajatellen olisi hyvä tehdä PowerPoint-esitys kahdella kielellä ja valmistautua tulkin rooliin varmuuden vuoksi.

9 POHDINTA

9.1 Opinnäytetyön eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyvät perusteet

Opinnäytetyötä kirjoitettaessa on huomioitava tiedon ajantasaisuus eli relevanttisuus peilaten sitä nykyhetkeen. Erilaiset näkökulmat tulee tuoda esille mahdollisimman monipuolisesti. Tiedon analysointi on tärkeää ja siinä tulee noudattaa eettisyyttä henkilötietoja ja yksityisyyden suojaa kunnioittaen. Opinnäytetyön kehittämispainotteisessa osassa toteutimme anonyymien kyselyn ja keskustelun kohderyhmän kanssa keräten heidän ajatuksiaan ja mielipiteitään piilorasismista. Saimme kaikilta tytöiltä haastatteluluvan. Loisto Settlementistä kerrottiin, että meidän ei tarvitse pyytää erikoislupaa tyttöjen vanhemmilta luovan työpajan toteuttamiseen ja mielipiteiden keräämiseen.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta eli TENK on laatinut opinnäytetöiden eettiset ohjeet. Se on Opetus- ja kulttuuriministeriön perustama neuvottelukunta. TENK painottaa huolellisuutta ja rehellisyyttä. Muiden tekemään työhön viitataan aina

kuten kuuluu eikä harrasteta plagiointia. Väärää toimintaa on myös varastaminen, keksiminen (sepittäminen) ja kaikenlaisten havaintojen värittäminen ja suoranainen peukalointi (Centria ammattikorkeakoulu, i.a; Diak ammattikorkeakoulu, i.a).

Pidimme todella merkityksellisenä sitä, että kohderyhmämme Loisto Settlementti ry, 15–18-vuotiaat tytöt, saivat kaikki mahdollisuuden rauhassa miettiä haastattelun suostumuslomakkeen allekirjoittamista. Korostimme anonymiteettiä ja halusimme antaa heille mahdollisuuden perua haastattelulupansa milloin tahansa. Muistutimme asiasta suullisesti sekä kirjallisesti: haastatteluluvan perumisesta ei koituisi minkäänlaisia seurauksia heille (liite 5). Koska kyseessä olivat nuoret tytöt ja naiset, oli heidän luottamuksensa ansaittava aivan erityisesti, jotta he saisivat oikeanlaisen kokemuksen vastuusta ja vapaudesta niin, että heidän henkilökohtaisia rajojaan ja mielipiteitään kunnioitettaisiin kaikissa tilanteissa. Myös dialogitapahtumassa meille oli ensisijaisen tärkeää luoda kaikin puolin turvallinen ilmapiiri yhteistyöllemme. Lupasimme myös anonymiteetin kaikille osallistujille ja palautelomakkeisiin vastaajille. Olisi eettisesti kestävämpiä toimia vastoin hyviä tapoja ja lupauksia. Se veisi myös pohjan sosionomin ammattiin liittyvästä ehdottomasta vaitiolovelvollisuudesta ja luottamuksesta, jonka pitäisi olla kaiken toiminnan peruskallio ja kulmakivi.

9.2 Opinnäytetyön prosessin analyysi

Aluksi oli vaikea hahmottaa opinnäytetyön prosessia. Jos sitä ajatteli kokonaisuutena tuli tunne, että vastassa oli työvuori eikä tiennyt mistä aloittaa. Tämän vuoksi opinnäytetyön Ideapaperi ja erityisesti Suunnitelma loivat tarvittavan struktuurin itse opinnäytetyöhön. Sovituista aikatauluista oli pidettävä yhdessä kiinni, jotta työ edistyi. Tämä oli välillä haastavaa, mutta samalla palkitsevaa. Työn tekeminen eteni sovitusti, sillä olimme kaikki todella sitoutuneita opinnäytetyön työstämiseen aikataulussa.

Prosessin aikana heräsi yhä enemmän kysymyksiä ja ajatuksia itse aiheesta. Piilorasismi aiheena oli vaativa, koska sitä oli ajoittain vaikea todentaa. Silti kukaan meistä opinnäytetyön tekijöistä ei antanut periksi vaan mietti aihetta yhä uusista näkökulmista ja jaetuista kokemuksista käsin. Tärkeää oli muistaa aiheeseen liittyvät rajaukset. Emme olleet kirjoittamassa kirjaa vaan opinnäytetyötä.

Opinnäytetyömme alkoi muotoutua lisää prosessin edetessä, vaikka meillä olikin jo heti aluksi tarkka käsitys ja ymmärrys, mitä haluamme tuoda esille. Mielestämme opinnäytetyömme etenemiseen vaikutti merkittävästi nuorten tyttöjen ja naisten näkemykset kollaasityöpajassa sekä dialogitapahtuman osallistujien erilaiset näkökulmat. Saimme nuorilta ja tapahtumaan osallistujilta arvokkaita mielipiteitä ja ajatuksia, jotka haastoivat meitä lisää. Opinnäytetyön prosessissa ja sen eri vaiheissa saimme tärkeää tietoa, joka on selkeästi vaikuttanut ajatteluamme lisäten ammatillista kasvuamme.

Mielestämme onnistuimme tekemään yhdessä ryhmänä todella tärkeää ja arvokasta työtä. Aiheemme on raskas ja laaja ja huomasimme, että siitä löytyy aina jotain sanottavaa ja lisättävää. Olemme todella iloisia ja ylpeitä, että saimme keskustella avoimesti kollaasityöpajassa sekä dialogitapahtumassa. Oli hyvin tärkeää kuunnella muiden henkilöiden kokemuksia ja näkökulmia aiheesta. Opinnäytetyön tekeminen on vaatinut pitkäjänteisyyttä sekä kärsivällisyyttä, mutta meistä on tuntunut todella merkitykselliseltä käsitellä aihetta. Meillä kaikilla on ennakoluuloja, tärkeintä on se, että jokainen lisää tietoisuuttaan ja lähestyy toista henkilöä ilman ennakoasennetta. Meillä kaikilla on samat oikeudet, ja sananvapaus ja olemme kaikki yhtä arvokkaita. Eräs työpajaan osallistuja sanoi: "Rasistiset kokemukset ovat meitä kaikkia yhdistävä tekijä." Sinänsä surullista, mutta on hyvä muistaa, että meillä jokaisella on oikeus päättää omaan elämäämme liittyvistä asioista kuten uskonto, pukeutuminen ja elämäntapa, jos emme vaarana muiden ihmisten turvallisuutta.

Tärkein punainen lanka yhteistyössämme oli luottamus ja toinen toistemme kunnioitus. Koimme opinnäytetyömme aikana voimakasta turhautumista ajoittain, mutta pääsimme sen yli yhdessä nopeasti, sillä pystyimme aina keskustelemaan

vaikeissa vaiheissa keskenämme ja kannustamaan toisiamme. Tärkeää oli myös huomioida toinen toisemme henkilökohtainen elämä ja sen eri tarpeet. Ne oli huomioitu aikataulutuksessa avoimesti puhumalla ja kalenteroimalla, vaikka kaikki priorisoimme opinnäytetyömme ykköseksi opiskeluun liittyvässä tekemisessämme. Olemme kaikki selkeästi kunnianhimoisia emmekä halua tehdä mitään “puolivillaisesti” ja huolimattomasti. Aihe oli meille myös niin henkilökohtainen, että se viritti välillemme voimakkaan siteen ja tarpeen vaikuttaa opinnäytetyömme kautta. Olemme kaikki arjessamme myös hyvin valveutuneita puuttumaan tilanteisiin missä ilmenee piilorasismia tai rasismia yleensä. Nicehearts ry:n työntekijä muistutti, että rasismi on yhteinen ongelma, ja se rikkoo koko yhteiskuntaa. Se ei riko vain ihmistä, joka kokee rasismia vaan koko yhteiskuntarauhaa ja on loukkaus yhdenvertaisuutta vastaan. (Nicehearts ry työntekijä, henkilökohtainen tiedonanto, 2022.)

9.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön idea syntyi blogitehtävästä, jonka teimme Moninaisuuden ja monikulttuurisuuden perusteet -opintojakson aikana viiden henkilön ryhmässä. Saimme kaikki uskomattoman inspiraation Sakilaya- Latvalan luennosta, joka toimi meille tärkeänä lähtökohtana oppimistehtävässä ja myöhemmin opinnäytetyömme kirjoittamisessa. Opintojen aikana teimme paljon tehtäviä yhdessä kolmen hengen ryhmässämme ja huomasimme, että meitä yhdistää aito kiinnostus rasismia kohtaan. Olemme kaikki kolme monikulttuurisesta taustasta kotoisin. Arjessa näkyvä rasismi ja erityisesti piilorasismi ovat surun ja pettymyksen aihe meille kaikille. Ymmärsimme, että jokainen meistä suhtautuu lähtökohtaisesti kielteisesti kaikkiin rasismin ilmenemismuotoihin ja ihmisten syrjintään. Jokaisella meistä on suuri halu taistella tätä ilmiötä vastaan sekä arjessa että tulevassa työelämässä. Henkilökohtaisten asenteiden yhtenäisyys sai meidät kehittämään tätä aihetta opinnäytetyöksi. Erityisesti piilorasismi vaikutti meistä mielenkiintoiselta aiheelta, joka on vaikeasti havaittavissa oleva rasismin muoto.

Opinnäytetyö auttoi meitä saamaan enemmän tietoa maahanmuuttajataustaisten tyttöjen sekä naisten asemasta Suomessa kohderyhmämme kautta. Monipuolinen työskentely nuorten tyttöjen kanssa auttoi ymmärtämään tämän asiakasryhmän heterogeenisyyttä heidän henkilökohtaista historiaansa ja taustaansa vasten. Vuorovaikutus kohderyhmän kanssa sujui tasavertaisesti ja matalalla kynnyksellä. Kuuntelimme toisiamme ja jaoimme henkilökohtaisia ajatuksiamme tapaamisissa rohkeasti ja avoimesti. Opiskelimme kohderyhmän kanssa tasapuolisesti piilorasismien aiheita, tuimme toisiamme ja iloitsimme onnistumisistamme, tunnistimme vaikeudet ja määrittelimme meitä yhdistäviä tekijöitä. Tulevina ammattilaisina halusimme ensisijaisesti luoda luottamuksellisen ilmapiirin ja onnistuimme siinä. Kiinnitimme erityistä huomiota ammatillisen kulttuurisensitiivisyytemme kehittämiseen, joka on meille tärkein kompetenssi tulevassa monikulttuurisessa työssä.

Opinnäytetyön prosessissa laajensimme tietoaamme rasismista, sen moninaisesta ymmärtämisestä eri aikakausina ja sen merkityksestä nykyaikana. Kehittämistehtävässämme olimme kuuntelijoiden roolissa yhdessä kohderyhmän kanssa ja tarkkailimme tasavertaisesti piilorasismien ilmiötä, sen ominaispiirteitä ja erilaisia ilmenemismuotoja arjessa. Keskustelun ja luovan toiminnan kautta keräsimme henkilökohtaisia mielipiteitä ja yhdistimme niitä kokonaisuudeksi. Dialogitapahtuman kautta saimme ammattilaisten oivalluksia rasismista sekä antirasistisen työotteen tärkeydestä. Asiantuntijoiden mielipiteet auttoivat tarkastelemaan saatuja tuloksia ulkopuolisesta näkökulmasta ja tunnistamaan ongelmallisia kohtia opinnäytetyön jatkokehittämiseksi.

Haasteina opinnäytetyön prosessissa oli aluksi löytää sopiva työelämätaho, sitten niitä löytyikin useita. Halusimme löytää sopivan tavan olla vuorovaikutuksessa kaikkien kumppaneiden kanssa. Päätimme myös toteuttaa kaksi erillistä kehittämistyön menetelmää, työpajasarjan sekä dialogitapahtuman, vaikka ymmärsimme, että olisimme päässeet vähemmällä työllä keskittymällä vain toiseen. Olimme erittäin iloisia siitä, että sekä ohjaavat opettajat että yhteistyökumppanit tukivat ehdotustamme.

Rasismien teema oli todella laaja ja sen rajoittaminen oli haastavaa. Oli vaikea muokata ajatuksiaan uudestaan silti säilyttäen tematiikan punaisen langan. Kehitimme jatkuvasti tutkimusaihetta eri opintojaksoilla, kuten monikulttuurisuuteen suuntautuvilla kursseilla sekä opinnäytetyön KEH - kursseilla. Toisen työharjoittelumme aikana toteutimme haastatteluja Nicehearts ry:n työntekijöiden ja Lauren Stevensin kanssa, joita käytimme opinnäytetyömme tekstissä. Tutkimuksessamme käytimme viimeisten kymmenen vuoden aikana kirjoitettuja tutkimuksia ja tieteellisiä artikkeleita, lainsäädäntöä ja tuoreita tilastoja, erilaisia koulutusmateriaaleja ja tarvittavaa tietoa ammattisivustoilta. Meille oli olennaista syventää aiheen käsittelyä mahdollisimman monipuolisesti sekä erilaisista ammatillisista näkökulmista.

9.4 Jatkotutkimusaiheet ja kehittämisehdotukset

Opinnäytetyössämme olemme yhdistäneet kaksi kehittämispainotteista erilaista menetelmää, joita voisi kehittää laajemmin. Luova työpajasarjamme rajoittui kolmeen tapaamiseen nuorten tyttöjen kanssa. Onnistuimme avaamaan aihetta rasismista ja tutkimaan yhdessä piilorasismien monisäikeistä ja monimuotoista ilmiötä. Kollaasityöpajassa sekä dialogitapahtumassa saimme todella paljon arvokkaita mielipiteitä ja kehittämisehdotuksia. Toiminnallisten menetelmien toteuttamisen lomassa huomasimme, että käsitteiden tuntemattomuus sekä tietämättömyys olivat suurta. Kehittämisehdotuksena ajatteleme, että tietoisuuden lisääminen olisi tärkeää ja lisäisi ymmärrystä itse työskentelyn tarkoituksesta. Ajan rajallisuuden vuoksi emme ehtineet keskustelemaan syvällisemmin kohderyhmän kanssa tärkeästä aiheesta kuten, miten vastata rasismiin ja miten kehittää antirasistista työotetta. Osallistujien palautteita voisi myös käyttää sosiaalialan jatkotutkimuksissa. Mielestämme olisi todella tärkeää huomioida jatkotapahtumissa se, että osallistujille annetaan enemmän aikaa keskusteluun sekä luovaan toimintaan. Toivomme, että, työelämätahtomme Loisto Settlementti ry voisi käsitellä tätä teemaa tulevissa tapaamisissa nuorten tyttöjen ja naisten kanssa. Uskomme, että rasismi voisi olla yksi keskeisistä aiheista heidän nuorisotyön strategiassaan. He voisivat kehittää tällaista temaattista sarjaa jatkumona täysin uudella tasolla.

Rasismi on ajankohtainen aihe avoimissa julkisissa keskusteluissa, joita on viime aikoina käyty eri järjestöissä Suomessa. Pidimme dialogitapahtumamme etänä, koska tämä muoto sopi suurimmalle osalle osallistujistamme. Keskustelumme käytiin pienessä asiantuntijapiirissä. Uskomme kuitenkin, että tämä aihe voitaisiin viedä Diakin koulun tuella julkisemmalle tasolle ja näin herättää monien, uusien ihmisten huomion. Toivomme, että ammattikorkeakoulumme opiskelijat ja opettajat voisivat kehittää tätä tärkeää keskustelua rasismista tulevaisuudessa. Käsittelemme ihmisiä usein etnisinä ryhminä, vaikka meidän tulisi oivaltaa, että jokainen on ainutlaatuinen yksilö. Meitä kaikkia muokkaavat omat elämäntarinamme, mutta yksistään kulttuuritausta ei voi määritellä meistä ketään.

Jatkotutkimusaiheena haluaisimme käsitellä enemmän antirasistista työtettä. Olemme samaa mieltä Singhin johtopäätöksen kanssa, että niin kauan kuin on rasismia, tarvitaan antirasismia (Singh, 2014, s. 29). Vaikka emme ehtineet puhua tästä aiheesta kovin paljon kohderyhmämme kanssa, onneksi onnistuimme käsittelemään sitä dialogitapahtumassa asiantuntijoiden kanssa. Monet osallistajat ottivatkin tämän aiheen esille. Pohdimme, miten voisimme kehittää uutta antirasistista toimintaa. Haluaisimme vielä järjestää aivoriihen tästä aiheesta kohderyhmämme ja ammattilaisten kanssa. Koemme, että se voisi selkeyttää ja lisätä ymmärrystä aiheen tärkeydestä sekä termeistä. Lisäksi tiedostamme, että työpajan ja dialogitapahtuman osallistajat olisivat kaivanneet lisää foorumeita, joissa voisi keskustella avoimesti ja turvallisesti muiden kanssa antirasistisesta toiminnasta sosiaalialalla. Keskustelujen pohjalta on päivänselvää, että jokaisella ihmisellä on oikeus sananvapauteen ja mielipiteeseensä sekä oikeus elää turvassa, sillä jokaisella yksilöllä on jakamaton ihmisarvo.

9.5 Opinnäytetyön hyödynnettävyys

Yksi nyky-yhteiskunnan ajankohtaisista piirteistä Suomessa sekä muissa maissa on nopeasti kehittyvä monikulttuurisuus. Uskomme, että opinnäytetyön aiheemme on merkittävä ja tarpeellinen kaikille ammattilaisille, jotka työskentelevät monikulttuurisessa ympäristössä sosiaalialalla. Mielestämme olennaista on nostaa esiin rasmin aihe kotoutumistyössä, hyvässä vuorovaikutuksessa maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden kanssa. Samalla tulee ottaa huomioon, että jokainen kohderyhmä tarvitsee sopivan henkilökohtaisen lähestymistavan ja menetelmän. Työskennellessämme kohderyhmän kanssa koimme, että koulutustyötä rasismista on tärkeää tehdä jatkuvasti eikä kertaluonteisesti, vaan säännöllisesti temaattisen sarjan muodossa. Hyvänä esimerkkinä toimi Nicehearts ry:n Naapuriäiti -koulutus maahanmuuttajataustaisille naisille, jossa erillinen moduuli on tarkoitettu rasismille ja antirasistiselle työotteelle. Tämän lisäksi Nicehearts ry:n työntekijät järjestävät säännöllisesti temaattisia tapahtumia ja kampanjoita sosiaalisessa mediassa.

Opinnäytetyön tulokset ovat hyödyllisiä myös työntekijöille nuorisotyössä. Nuorten kanssa työskennellessä ammattilaisten tulee uskaltaa puhua vaikeista ja herkistä aiheista kuten piilorasismi. Kokemuksemme mukaan pelkästään puhuminen monimutkaisesta aiheesta ei riitä, koska monille nuorille on usein hyvin vaikeaa ilmaista ajatuksiaan. Jotkut eivät pysty osallistumaan keskusteluun henkilökohtaisten kokemustensa ja tunnelukkojensa vuoksi. Rastasen mukaan rasismi ei ole vain sanallista syrjintää yhteiskunnassa, se on myös fyysistä ja henkistä kaltoinkohtelua. Erityisesti nuorille on todella vaikeaa nimetä rasistisia tekoja. (Rastas, 2004, s. 33–55.) Haastavan teeman ymmärtämiseksi auttavat erilaiset toiminnalliset ja luovat menetelmät, jotka antavat nuorten äänen kuulua rohkeasti – taideteoksissa, musiikissa ja runoudessa. Aiheen käsittely auttaa vahvistamaan henkilön itsetuntemusta, itseluottamusta ja kehittämään uusia taitoja.

Opinnäytetyön aihe voi olla hyödyllinen myös koulun työntekijöille. Nelson Mandelan mukaan koulutus on tehokkain ase, jota voidaan käyttää maailman muuttamiseen (Hunt, 2022, s. 47). Mielestämme nämä teemat, kuten rasismi ja piilorasismi, ovat erittäin tärkeitä nuorten maailmankuvan ja kansalaistietoisuuden muodostamisen kannalta. Nuorten nykyhetken ajatukset ja käytös määrittävät, millaisia persoonallisuuksia ja yksilöitä heistä tulee yhteiskuntaan ja mitä arvoja he välittävät tuleville sukupolville. Kohderyhmän palautekyselyn tulosten mukaan, kaikki nuoret naiset eivät olleet puhuneet rasismista koulussa. Tämä on surullinen tosiasia. Uskomme, että piilorasismien ja rasismien tunnistaminen ja siihen puuttuminen tulisi sisältyä nykykoulujen opetussuunnitelmiin pysyvästi. Olemme samaa mieltä Ennser-Kanasen kanssa, että koulu yhteisöillä tulee olla toimivia työkaluja, jotka tunnistavat rakenteellisen eriarvoisuuden ja nostavat rasismien aiheen avoimeen ja julkiseen keskusteluun. (Ennser-Kananen, 2021, s. 183–187). Aikaisempaan kirjoittamaamme liittyen: rakenteellisen rasismien ja piilorasismien ehkäiseminen tulee aloittaa varhain jokaisen pienen lapsen lähiyhteisöissä, joihin päiväkotit ja koulukin kuuluvat.

LÄHTEET

- A 912/1992 Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista
9.10.1992/912. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920912>
- AFAES ry. (i.a.). AFAES ry. *Keitä olemme*. Saatavilla 30.1.2023 [Etusivu – Africans and African European Association \(afaes.fi\)](#)
- Ahmed, W., & Eid, M. (2018). Antirasistinen koulu – kaikkien koulu? Teoksessa Laukkanen, A., Miettinen, S., Elonheimo, A.-M., Ojala, H., & Saresma, T. (toim.), *Feministisen pedagogiikan ABC. Opas ohjaajille ja opettajille* (s. 83–91). Vastapaino, Tampere.
- Alemanji, A. A. (2021). Kohti rasisminvastaista pedagogiikkaa. Teoksessa Keskinen, S., Seikkula, M., & Mkwesha, F. (toim.), *Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa* (s. 205–220). Printon Trükikoda, Tallinna.
- Anttonen, E., & Bhuiyan, A. (2.4.2022). *Antirasistinen työote varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvattajien osaaminen ja tuen tarpeet*. [Opinnäytetyö, Metropolia-ammattikorkeakoulu]. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/746138/Anttonen_Bhuyian.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Arene ry. (9.1.2020). *Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset*. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>
- Centria ammattikorkeakoulu (i.a.). *Centrian opinnäytetyö- ja kirjoitusohjeet*. Saatavilla 23.11.2022 <https://libguides.centria.fi/c.php?g=677248&p=4825672>
- Diakonia ammattikorkeakoulu (i.a.). Tutkimusetiikka Diakissa. Saatavilla 4.3.2023 <https://www.diak.fi/kumppanille-ja-kehittajalle/avoin-tiede-ja-tutkimus/tutkimusetiikka-diakissa/>
- Ennsner-Kananen, J. (2021). *My skin is hard ‘adult-learners’ resistance to racialization and racism*. Jyväskylän yliopisto. Nordic Journal of studies in Educational Policy, 7(3). <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/79140>

- Haasio, M., & Mattila, M. (2021). *Suvaitsematon Suomi. Suvaitsemattomuuden historia*. Avain 2021.
- Himanen, M. (2021). Turvallisuus ja institutionaalinen rasismi – etninen ja rodullinen syrjintä poliisitoiminnassa. Teoksessa Keskinen, S., Seikkula, M., & Mkwesha, F. (toim.), *Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa* (s. 185–197).
- Hubara, K. (2017). *Ruskeat Tytöt*. Like Kustannus Oy. Helsinki.
- Huhtinen-Hildén, L., & Karjalainen, A. L. (2019). Luova toiminta siltana itseen, toisiin ja osallisuuteen. Teoksessa Karjalainen, A. L., Heimonen, K., Huhtinen-Hildén, L., Iivanainen, S., & Öystilä, S. (toim.), *Luovan toiminnan työtavat. Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle* (s. 11–19). PS-kustannus.
- Hunt, G. (2022). Anti-racist social work practice education. Teoksessa Dix, H., & Howells, A. (toim.), *Creative approaches to social work practice learning* (s. 46–63). Critical Publishing.
- Ihmisoikeudet (i.a.-a). *Rotusyrjinnän vastainen yleissopimus*. Saatavilla 18.7.2022 <https://ihmisoikeudet.net/jarjestelmat/ykn-ihmisoikeussopimukset/rotusyrjinnan-vastainen-sopimus/>
- Ihmisoikeudet (i.a.-b). *Kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun kieltävä sopimus*. Saatavilla 18.7.2022 <https://ihmisoikeudet.net/jarjestelmat/ykn-ihmisoikeussopimukset/kidutuksen-ja-epainhimillisen-kohtelun-kieltava-sopimus/>
- Ikonen, V., & Hirschovits-Gerd, T. (18.1.2022). *Pelottava luottamussuhde–luottamus ja vastuu sosiaalityössä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen, lapset, nuoret ja perheet*. THL Blogi. <https://blogi.thl.fi/pelottava-luottamussuhde-luottamus-ja-vastuu-sosiaalityossa/>
- Järvinen, H.-M. (15.3.2021). *Opetellaan antirasistinen työote*. Talentia-lehti. <https://www.talentia-lehti.fi/opetellaan-antirasistinen-tyoote/>
- Kannelsuo, M. (2014). Monikulttuurisia kohtaamisia toiminnallisilla menetelmin. Teoksessa Ihamäki, K., & Kaljonen, P. (toim.), *Kotouttamista ja kohtaamisia* (s. 37–55). Metropolia Ammattikorkeakoulun

- julkaisusarja, AATOS-artikkelit 14/2014.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/122928/AATOS_14.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kara, P., & Åkerlund, T. (2020). *Romaniperhetyön käsikirja. Veera työmalli.* Ramona missio ry 2020. <https://innokyla.fi/sites/default/files/2020-09/Romaniperhetyön%20käsikirja%20Veera%20työmalli%20pdf.pdf>
- Kelola, K. (17.3.2021). *Artikkeli: Rasismia ei Suomessa otettu vakavasti.* Professori Suvi Keskinen. <https://www.apu.fi/artikkelit/avaaja-suvi-keskinen-rasismia-ei-ole-suomessa-otettu-vakavasti>
- Kendi, I. X. (2019). *How to be an antiracist.* London: The Bodley Head.
- Keskinen, S., Mkwesha, F., & Seikkula, M. (2021). Teoreettisen keskustelun avaimet – rasismi, valkoisuus ja koloniaalisuuden purkaminen. Teoksessa Keskinen, S., Seikkula, M., & Mkwesha, F. (toim.), *Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa* (s. 45–68). Printon Trükikoda, Tallinna.
- Känkänen, P. (2013). *Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia.* Tutkimus 109. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/104494>
- L 1325/2014. Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325>
- L 609/1986. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609.
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>
- L 731/1999. Suomen Perustuslaki 11.6.1999/731.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Lapsen oikeudet. Keskeiset YK:n ihmisoikeussopimukset. Tullut voimaan Suomessa 23.3.1971. <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/lapsen-oikeudet-osana-ihmisoikeuksia/keskeiset-ykn-ihmisoikeussopimukset/>
- Lavalette, M., & Penketh, L. (2014). *Race, racism and social work. Contemporary issues and debates.* Policy Press.
- Leavy, Patricia. (toim). (2017). *Handbook of Art-Based Research.* The Guildford Press [2018]. Guilford Publications. (12.9.2017).

- Lehikoinen, K., & Vanhanen, E. (2017). *Taide ja hyvinvointi. Katsauksia kansainväliseen tutkimukseen*. Taideyliopisto, Kokos-julkaisusarja 1/2017.
https://taju.uniarts.fi/bitstream/handle/10024/7104/Kokos_1_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lemma, A. (2021). Miksi en enää katso elokuvia. Teoksessa Keskinen, S., Seikkula, M., & Mkwesha, F. (toim.), *Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa* (s. 107–110). Printon Trükikoda, Tallinna.
- Loisto Settlementti ry (i.a.). *Toiminta. Itä-Pasilan sosiaalinen nuorisotyö*. Saatavilla 20.6.2022 <https://loistosetlementti.fi/ita-pasilan-sosiaalinen-nuorisoty/>
- Mirsal ry. (i.a.). *Arabialaiset tasa-arvon ja integraation puolesta Suomessa*. Saatavilla 17.7.2022 <https://www.mirsal.fi/fi/kotisivu/>
- Nicehearts ry. (i.a.). *Nicehearts ry – muutos on meissä*. Saatavilla 17.7.2022 <https://www.nicehearts.com>
- Punainen Risti. (23.2.2022). *Mitä rasismi on?*
<https://www.punainenristi.fi/tyomme/rasisminvastainen-toiminta/mita-rasismi-on/>
- Punainen Risti. (8.2.2023). *Miten voin toimia rasismia vastaan*.
<https://www.punainenristi.fi/tyomme/rasisminvastainen-toiminta/miten-voin-toimia-rasismia-vastaan/>
- Raatikainen, Eija. (2015). *Lujita luottamusta. Asiakassuhteen rakentaminen sosiaali- ja terveysalalla*. PS-Kustannus 2015.
- Rastas, A. (2004). Miksi Rasismien kokemuksista on niin vaikea puhua? Teoksessa Jokinen, A., Huttunen, L., & Kulmala, A. (toim.), *Puhua vastaan ja vaieta- neuvottelu kulttuurisista marginaaleista* (s. 33–55). Helsinki: Gaudeamus.
- Rauhankasvatusinstituutti ry. (i.a.). *Antirasismi*. Saatavilla 7.1.2023 [Antira-sismi - Rauhankasvatusinstituutti](https://www.rauhankasvatusinstituutti.fi/antirasismi/)
- Ruskeat Tytöt. (i.a.). *Ruskeat tytöt. Meistä*. Saatavilla 29.1.2023 <https://www.ruskeattytot.fi/meista>

- Seikkula, M., & Hortelano, P. (2021). Arjen rasismi ja rasisminvastaisuus arjessa. Teoksessa Keskinen, S., Seikkula, M., & Mkwesha, F. (toim.), *Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa* (s. 147–161). Printon Trükikoda, Tallinna.
- Seikkula, M., & Keskinen, S. (2021). Johdanto: Muuntautuva rasismi ja moninainen antirasismi. Teoksessa Keskinen, S., Seikkula, M., & Mkwesha, F. (toim.), *Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa* (s. 9–21). Printon Trükikoda, Tallinna.
- Sheikh, L. (2021). Keskiluokan valkoiset tilat. Teoksessa Keskinen, S., Seikkula, M., & Mkwesha, F. (toim.), *Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa* (s. 198–202). Printon Trükikoda, Tallinna.
- Singh, G. (2014). Rethinking anti-racist social work in a neoliberal age. Teoksessa Lavalette, M., & Penketh, L. (toim.), *Race, racism and social work. Contemporary issues and debates* (s. 17–31). Policy Press.
- Sinokki, J. (2017). *Rasismia ja filosofia*. Painosalma Oy – Turku.
- Siukola, R., Soronen, S., & Teräsaho, M. (2017). *Oikeusasiat ja turvallisuus. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen ministeriöissä -hanke*. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132254/URN_ISBN_978-952-302-847-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sjöholm, J. (6.11.2019). *Maahanmuuttajataustaisten naisten asema on noussut otsikkoihin*. Nicehearts ry.
<https://www.nicehearts.com/maahanmuuttajataustaisten-naisten-asema-on-noussut-otsikkoihin/>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2016). *Selvitys maahanmuuttajanaisten ja -miesten asemasta ja sukupuolten tasa-arvosta*.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75403/RA_P%202016_53.pdf?sequence=1

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (18.11.2021). *Luovat menetelmät vahvistavat osallisuutta*. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/uudista-asiakastyota-luovasti-ja-leikkisasti/luovat-menetelmat-vahvistavat-osallisuutta>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (i.a.). *Käsitteet*. Saatavilla 29.1.2023 [Käsitteet - Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus - THL](#)
- Tikkanen, L. (20.10.2019). *Laura opettaa suomea motivoituneille maahanmuuttajajaisille, mutta sitten he katoavat jonnekin –”Heitä alistetaan tavalla tai toisella”*. Iltalehti. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/3faf4c09-3a93-449b-b33d-cfe962b05d09>
- Tilastokeskus. (i.a.). *Maahanmuuttajat väestössä*. Saatavilla 16.1.2023 <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html#vaestoryhmat>
- Tuhkunen, M. (2019). *Taidelähtöisyys kulttuurienvälisessä oppimisessä*. Teoksessa Stack, S., Stofberg, A., & Letiche, M. (toim.), *Taidelähtöiset ja toiminnalliset menetelmät kulttuurienvälisen oppimisen tukena* (s. 17–53). Kansalaisfoorumi. https://diakle.diak.fi/pluginfile.php/313007/mod_page/content/13/Taidelahtoiset%20ja%20toiminnalliset%20menetelmat%20kulttuurien%20v%C3%A4lisen%20oppimisen%20tukena.pdf
- Ulkoministeriö. (i.a.). *Naisten ja tyttöjen oikeudet*. Saatavilla 27.6.2022 https://um.fi/documents/35732/48132/naisten_ja_tytt%C3%B6jen_oikeudet/87ba9e34-8b66-64f0-f0d7-9a0d5212641a?t=1525690508240
- Valtioneuvosto. Työ- ja elinkeinoministeriö. (22.6.2021). *Kotoutumisen sanasta yhdenmukaistaa kotoutumiseen liittyvien käsitteiden käyttöä*. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/kotoutumisen-sanasto-yhdenmukaistaa-kotoutumiseen-liittyvien-kasitteiden-kayttoa>

LIITE 1. TYÖPAJAN SUUNNITELMA

Työpajan toteutuksen ajankohta	Syys-lokakuu 2022, kolme tapaamista 12.9., 19.9., 10.10, klo 17–19
Paikka	Loiston settlementin Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön toimisto, Topparikuja 2, 00520, Helsinki
Kohderyhmän ohjaaja	Johanna Seppä, Nuoriso-ohjaaja +358405046552 johanna.seppa@loistosetlementti.fi
Kohderyhmä	Yhdeksän henkilön ryhmä nuoria maahanmuuttajataustaisia naisia, jotka ovat iältään 16–18-vuotiaita.
Tavoitteet ja perustelut	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tutustua asiakastyön taidelähtöisiin ja luoviin työmenetelmiin monikulttuurisessa työssä. 2. Tuoda esille asiakkaiden näkemyksiä ja kokemuksia luovien menetelmien avulla. 3. Ottaa puheeksi kohderyhmän mielipiteitä ja ajatuksia piilorasismista luovalla tavalla. Jälkipuinti. 4. Keskustella kohderyhmän kanssa kollaasimenetelmän avulla, miten voi puuttua piilorasismiin ja syrjintätilanteisiin. 5. Vahvistaa kohderyhmän osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja voimaantumista matalan kynnyksen vuorovaikutuksessa. 6. Arvioida kohderyhmän luovan toiminnan tuloksia ja oivalluksia piilorasismista
Työpajan vaiheet	<p>1. Ensimmäinen tapaaminen, noin 2 tuntia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Työpajan osallistujien esittäytyminen ja tutustumiskierros • Yleinen keskustelu rasismista sekä piilorasismista kohderyhmän kanssa • Kollaasiteeman esitys – piilorasismi <p>2. Toinen tapaaminen, noin 2 tuntia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kollaasimenetelmän esittely ja ohjaus • Kollaasien tekeminen <p>2. Kolmas tapaaminen, noin 2 tuntia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Loppurefleksio kollaaseista ja yhteistyöstä • Yhteinen keskustelu, kuinka voimme vastustaa rasismia • Kohderyhmän mielipiteiden ja pohdintojen kerääminen keskustelun ja kyselyn avulla
Tuloksen kerääminen ja arviointi	Aiomme kerätä kohderyhmän ajatuksia ja mielipiteitä kyselyn tai keskustelun avulla. Keräys suoritetaan anonyyminä. Voimme myös keksiä tytöille fiktiivisiä nimiä, jotta heidän mielipiteensä heijastuisi

	<p>selkeämmin opinnäytetyön tekstiin. Kysely- ja keskustelumme sisältää kohderyhmän henkilökohtaisten ja subjektiivisten mielipiteiden keräämistä. Opinnäytetyössämme aiomme heijastaa yksityiskohtaisesti jokaisen osallistujan ajatuksia, jotta kaikkien ääni otetaan huomioon. Analysoimme saatuja mielipiteitä ja kirjoitamme omia johtopäätöksiä tulosten perusteella.</p>
Kysely	<p>Teemme anonyymien kyselyjen osallistujille ja esitämme seuraavia kysymyksiä (liite 2).</p>

LIITE 2. TYÖPAJAN PALAUTE

Kollaasityöpajan kyselylomake (päivämäärä/aika/paikka)

Oletko kokenut rasistista käytöstä? - *kyllä, ei, en osaa vastata*

Haluatko kertoa tilanteesta, missä se tapahtui?

- *päiväkodissa, koulussa, julkisilla paikoilla, oma vastaus_____*

Haluatko kertoa ovatko läheisesi kokeneet rasismia? - *oma vastaus*

Oletko aiemmin ajatellut rasismia ja piilorasismia ja niiden ilmenemismuotoja? - *kyllä, ei, en osaa vastata, oma vastaus*

Oletko keskustellut rasismista koulussa? - *kyllä, ei, en osa vastata*

Mitä meidän ei tarvitse sietää tulevaisuudessa, jos haluamme elää yhteiskunnassa, jossa ei ole rasismia? - *oma vastaus*

Oliko työpaja sarjamme sopiva keston ja sisällön suhteen? Mistä pidit erityisesti? Mitä sinusta puuttui? Mitä kaipaat? Muita toiveita ja ehdotuksia? - *oma vastaus*

Lämmin kiitos vastauksestasi!

LIITE 3. TAPAHTUMAN SUUNNITELMA

Tapauhtuman toteutuksen ajankohta	Päivämäärä: 7.12.2022 Tapauhtuman kesto: noin 2–3 tuntia. Tilaisuuden kesto riippuu osallistujien määrästä ja toteutuspaikasta.
Paikka	Diakonia-ammattikorkeakoulun kampus Kyläsaarenuja 2, 00580 Helsinki tai Teams-etäyhteydellä
Tapauhtuman johtava ryhmä	Elif Yün, Nadezda Simakina ja Merja Stenman-Björn
Osallistujat	Työelämäyhteistyötaho Loisto Settlementti ry:n nuoriso-ohjaaja Johanna Seppä Yhteistyökumppanit: Amal ry, Mirsal ry, Nicehearts ry, Diakonia-ammattikorkeakoulun opettajat Keskustelun aiheesta kiinnostuneet opiskelijat ja kollegat sosiaalialalta
Tavoitteet ja perustelut	<ol style="list-style-type: none"> 1. Esitellä tutkimuksemme aiheita tapahtumaan kutsutuille ammattilaisille, asiantuntijoille ja kollegoille, jotka tutkivat rasismia, piilorasismia ja antirasistista työtetta. 2. Esitellä kohderyhmän luovan toiminnan tuloksia ja heidän henkilökohtaisia pohdintojaan piilorasismista. 3. Ottaa puheeksi ja selvittää piilorasismien rajojen määrittämisen vaikeuksia. 4. Kuunnella rasismia tutkivien asiantuntijoiden ja kollegoiden mielipiteitä. 5. Keskustella haasteista ja kehittämisideoista antirasistisessa työtteessa monikulttuurisessa toiminnassa nuorten kanssa.
Tapauhtuman vaiheet	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osallistujien esittäytyminen ja tutustumiskierros. 2. Opinnäytetyön aiheen lyhyt esittely. 3. Kohderyhmän luovan työn tuloksen esittely ja heidän näkemyksensä piilorasismista. 4. Asiantuntijoiden puheenvuorot tehdystä työstä. 5. Osallistujien mielipiteiden kerääminen haasteista ja tavoista kehittää rasisminvastaista lähestymistapaa pienissä ryhmissä. 6. Loppukeskustelu ja yhteenveto.
Tuloksen kerääminen ja arviointi	Dialogitapahtuman avulla haluamme saada asiantuntijoiden mielipiteitä piilorasismista ja sen potentiaalisista mittauskriteereistä. Kirjoitamme tapahtumaan osallistujien ajatuksia ja kehittämisideoita opinnäytetyön tekstiin. Nämä rikastuttavat entisestään kehittämisspaineista opinnäytetyötämme ja auttavat arvioimaan sen tuloksia kokoneiden maahanmuuttajataustaisten asiantuntijoiden avulla.

LIITE 4. TAPAHTUMAN PALAUTE

Dialogitapahtuman palautelomake (päivämäärä/aika/paikka)
Mitä jäi mieleen tapahtumasta?
Minkälaisia kehittämisideoita sinulle heräsi aiheesta?
Saitko dialogitapahtumasta ja muilta asiantuntijoilta uutta pohdittavaa?
Miten dialogitapahtumaa ja opinnäytetyötämme voisit hyödyntää työssäsi?
Olisiko jotain mitä olisit halunnut lisätä dialogitapahtuman sisältöön?
Muita ajatuksia?
Lämmin kiitos palautteestasi!

LIITE 5. HAASTATTELULUPA

HAASTATTELULUPA

Pyydämme lupaa haastatella sinua työpajojen aikana Loisto Settlementissä syys-lokakuun aikana 2022.

Olemme saaneet tutkimusluvan opinnäytetyötämme varten Loisto Settlementti ry sekä Diakonia-ammattikorkeakoulusta.

Olen saanut riittävät tiedot työpajojen sarjan, opinnäytetyön kehittämispainotteisesta tutkimuksesta ja olen ymmärtänyt, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Ymmärrän, että voin milloin tahansa ilmoittaa, etten enää halua osallistua työpajojen sarjaan tai siihen sisältyvään haastatteluun. Tutkimuksen keskeyttämisestä ei aiheudu minulle kielteisiä seurauksia. Allekirjoituksellani annan luvan haastatteluun sekä haastattelun kirjalliseen dokumentointiin anonymisti ilman tunnistetietoja keskusteluista.

Paikka ja päivämäärä

Nimenselvennys ja allekirjoitus

Yhteystiedot:

Nadezda Simakina, nadezda.simakina@student.diak.fi

Merja Stenman-Björn, merja.stenman-bjorn@student.diak.fi

Elif Yün, elif.yun@student.diak.fi

LIITE 6. KUTSU DIALOGITAPAHTUMAAN

Kutsu dialogitapahtumaan ke 7.12, kello 13–16

Aihe: Piilorasismi arjen tilanteissa maahanmuuttajataustaisten naisten silmin kuvailtuna

Tervetuloa dialogitapahtumaan, jossa esittelemme opinnäytetyömme menetelmäpajan luovan toiminnan tuloksia. Aiheena on Piilorasismi arjen tilanteissa maahanmuuttajataustaisten naisten silmin kuvailtuna. Tapahtuman tavoitteena on tehdä piilorasismin ilmiötä näkyväksi ja analysoida järjestämämme työpajan sarjan tuloksia myös ammattilaisten näkökulmasta. Dialogitapahtumassa keräämme mielipiteitä pienryhmissä sekä palautelomakkeella anonyymisti.

Dialogitapahtuma järjestetään **Helsingin kampuksella** (Kyläsaarencuja 2, 00580 Helsinki), keskiviikkona **7.12.2022, kello 13–16**

Ilmoittautumiset mielellään etukäteen sähköpostitse **to 1.12.2022** mennessä. Tapahtumaan on mahdollisuus osallistua myös etänä Teamsin välityksellä. Lähetämme linkin viikkoa ennen tapahtumaan ilmoittautuneille.

Lämpimästi tervetuloa!

Ystävällisin terveisin,

Nadja, Merja ja Elif

Diakin sosionomiopiskelijat

sähköposti osoitteemme:

nadezda.simakina@student.diak.fi

merja.stenman-bjorn@student.diak.fi

elif.yun@student.diak.fi

**Tervetuloa dialogitapahtumaan:
Piilorasismi naisten
silmin kuvailtuna
arjen tilanteissa**

Tapahtuman aika ja paikka

*Diakonia-ammattikorkeakoulu
Helsingin kampus: Kyläsaarenkuja
2, 00580 Helsinki*

7.12.2022 klo 13.00–16.00
tai
Teamsin välityksellä

T. Elif, Nadja & Merja

Kuva: Svetlana Mikhailova